

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra sociální patologie a prevence

Výkon institutu zabezpečovací detence v České republice
Bakalářská práce

Autor: Mgr. Dita Veselská
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Sociální patologie a prevence
Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Raszková Tereza
Oponent práce: JUDr. Miroslav Antl



Zadání bakalářské práce

Autor: Dita Veselská

Studium: P14K0236

Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální patologie a prevence

Název bakalářské práce: **Výkon institutu zabezpečovací detence v České republice**

Název bakalářské práce AJ: Performance Institutes on security detention in Czech Republic

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce Výkon institutu zabezpečovací detence v České republice si klade za cíl zmapovat současné teoretické poznatky o průběhu výkonu tohoto institutu. Vzhled do problematiky představuje zejména vymezení rozdílů mezi zabezpečovací detencí, ochranným léčením a výkonem trestu odnětí svobody. Dále je pracováno s klíčovými pojmy jakými jsou nebezpečnost, příčetnost a posuzování duševního stavu pachatelů. Podrobněji jsou specifikovány skupiny pachatelů, kterým je toto ochranné opatření ukládáno s akcentem na popis problematiky poruch sexuální preference a specifických poruch osobnosti. V empirické části jsou popsány kauzistiky pachatelů, kterým byla zabezpečovací detence uložena, zejména z pohledu vyšetřujícího policejního orgánu.

BLATNÍKOVÁ, Šárka. Problematika zabezpečovací detence. 1. vydání. Praha: IKSP, 2010. 151 s. ISBN 978-80-7338-106-6. ŠÁMAL, Pavel. Trestní řád: komentář. 7. doplněné a přepracované vydání. Praha: C.H.Beck, 2013, 3sv. ISBN 978-80-7400-465-0. ŠKVAIN, Petr. Zabezpečovací detence z pohledu vybraných zahraničních právních úprav. 1.vydání. Praha: IKSP, 2015. 120s. ISBN 978-80-7338-147-9. ZVOLSKÝ, Petr. Speciální psychiatrie. 1.vydání. Praha: Karolinum, 1996. 206s. ISBN 80-7184-203-6. KALVODOVÁ, Věra, Josef KUČTA a Petr ŠKVAIN. Zákon o výkonu zabezpečovací detence: komentář. 1.vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 178s. ISBN 978-80-7478-604-4. Detence - nový způsob ochrany společnosti před nebezpečnými pachateli?: trestněprávní, trestněpolitická a kriminologická perspektiva: sborník příspěvků z odborného semináře konaného 27.května 2005 v Plzni. 1.vydání. Plzeň: Zapadočeská univerzita v Plzni, 2005. 75s. ISBN 80-7043-423-6. Trestní zákoník: úplné znění zákona číslo 40/2009Sb. 5.vydání. Praha: Armex Publishing, 2014. 175s. ISBN 978-80-87451-28-1. příspěvky z periodik: Kriminalistika, České vězeňství, Kriminalistický sborník

Garantující pracoviště: Katedra sociální patologie a sociologie,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Tereza Raszková

Oponent: JUDr. Miroslav Antl

Datum zadání závěrečné práce: 5.1.2016

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala pod vedením vedoucího bakalářské práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Praze dne 20. září 2019

.....

Dita Veselská

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucí práce Mgr. et Mgr. Tereze Razskové za její odborné vedení, přátelský a ochotný přístup při zpracovávání mé práce.

Anotace

VESELSKÁ, Dita. *Výkon zabezpečovací detence v České republice*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2019. 57 s. Bakalářská práce.

Práce popisuje v teoretické rovině institut zabezpečovací detence v České republice. Řeší problém pachatelů s atributem nebezpečnosti, pro které byla zabezpečovací detence, jako nové ochranné opatření vytvořena. Dále je v práci popsán právní rámec, který detenci upravuje a uveden výčet hlavních právních předpisů, s důrazem na ustanovení trestních zákonů. Je nastíněn názor veřejné ochránkyně práv, která po pravidelných návštěvách ústavů pro výkon zabezpečovací detence vypracovala systematickou zprávu, z níž jsou v práci prezentována nejzajímavější data. Kromě přiblížení skupiny pachatelů, kterým je detence nejčastěji ukládána, jsou vysvětleny související pojmy, jakými jsou přičetnost, nepřičetnost, duševní porucha a v souvislosti s tím popsány poruchy osobnosti a poruchy sexuální preference. Část práce je věnována i samotnému výkonu detence v ústavech, včetně práv a povinností chovanců a odborných zaměstnanců. V empirické části je proveden rozbor kazuistiky kriminálního případu z československé historie, v němž je poukázáno na typické znaky zvláště nebezpečných pachatelů a dále statistické údaje mapující vývoj chovanců v detenci za období uplynulých pěti let.

Klíčová slova: nebezpečnost, ochranná opatření, detence, poruchy osobnosti, resocializace.

Annotation

VESELSKÁ, Dita. *Execution of protective detention in the Czech Republic*. Hradec Králové: Faculty of Education. University of Hradec Králové, 2019. 57 p. Bachelor's thesis.

This thesis describes, on a theoretical level, the aspects of protective detention in the Czech Republic. It deals with the problems of dangerous perpetrators for whom was the protective detention as a new protective measure created. The thesis also contains the legal framework of protective detention and the list of the most significant statutes, with emphasis on criminal law. It outlines the opinion of the ombudsman, who regularly visited the institutions in which the protective detention is carried out and subsequently created a systematic report, from which the most interesting data are presented in the thesis. In addition to the characterization of the group of perpetrators, on whom the protective detention is most often imposed, there are also explications of the associated terms such as sanity, insanity, mental disorder and the related descriptions of personality disorders and disorders in sexual preference. A part of the thesis is dedicated to execution of detention in institutions, including the rights and obligations of inmates and specialized personnel. The empirical part of the thesis contains an analysis of a criminal case from Czechoslovakian history, in which the typical attributes of particularly dangerous perpetrators are pointed out and furthermore statistical data mapping the development of inmates in detention over the past five years.

Keywords: dangerousness, protective measures, detention, personality disorders, resocialization.

Prohlášení

Prohlašuji, že bakalářská práce je uložena v souladu s rektorským výnosem č. 13/2017 (Řád pro nakládání s bakalářskými, diplomovými, rigorózními, dizertačními a habilitačními pracemi na UHK).

Datum: 20. září 2019

Podpis studenta:

Obsah

Úvod	9
1. Problematika pachatelů s atributem nebezpečnosti.....	11
1.1 Posouzení nebezpečnosti pachatele.....	13
1.2 Zabezpečovací detence jako nový druh ochranného opatření.....	14
2. Právní ukotvení zabezpečovací detence v trestních předpisech.....	17
2.1 Systematika zabezpečovací detence v trestních předpisech.....	19
2.2 Změny ústavního ochranného léčení na zabezpečovací detenci po roce 2009 ..	22
2.3 Podmínky výkonu zabezpečovací detence z pohledu veřejného ochránce práv	23
3. Otázka přičetnosti a posouzení duševního stavu chovanců zabezpečovací detence	27
3.1 Prognóza resocializace vzhledem k duševnímu stavu pachatele	29
3.2 Skupiny pachatelů v zabezpečovací detenci	31
4. Výkon zabezpečovací detence.....	37
5. Empirická část – statistické údaje, rozbor kazuistiky	43
Závěr	55
Seznam použité literatury	57
Seznam související literatury	59
Seznam tabulek	60
Seznam grafů.....	61
Seznam příloh.....	62
Přílohy.....	63

Úvod

Institut zabezpečovací detence funguje v České republice již deset let. Diskuse o tom, jakým způsobem pracovat s pachateli, kteří jsou zvláště nebezpeční a je tak potřeba zamezit jejich recidivě a dále práce s pachateli, kteří odmítali nařízenou léčbu v běžných psychiatrických zařízeních, byly rozsáhlé a trvaly mezi odborníky řadu let. Není pochyb o tom, že v některých záležitostech se Česká republika inspirovala zahraničním provedením detence, kdy v evropských státech vznikl tento institut dříve než u nás.

Po přijetí vládního návrhu byly zřízeny dva ústavy pro výkon zabezpečovací detence – v Brně a Opavě a v roce 2009 vstoupil v účinnost zákon č. 128/2009 Sb., o výkonu zabezpečovací detence. Nový institut byl implementován i do trestních předpisů. V roce 2019 slaví detence své desetileté výročí, doposud však nebyla vydána ucelená publikace, která by dokázala laické veřejnosti přiblížit zmíněný institut. Někteří lidé chápou detenci jako jasný trest, jiní si pod pojmem detence představují pouhé psychiatrické zařízení, které není pro nebezpečné pachatele dostačující. Jeden z důvodů, proč jsem si vybrala téma pro svou bakalářskou práci, je právě snaha přiblížit význam detence veřejnosti, cílem práce bylo podat teoretický základ zabezpečovací detence doplněný empirickou částí.

Za deset let trvání detence, byla uložena řadě pachatelů a kapacita ústavů je pozvolna naplňována, některé osoby na nástup do detence ještě čekají, než jim skončí trest odnětí svobody, některým chovancům byla naopak detence zmírněna na nařízené ochranné léčení. Počet osob, které opustí brány detence, je zanedbatelný, což může poukazovat na fakt, že je detence ukládána skutečně jako institut tzv. ultima ratio. Doposud byla vydána řada článků v odborných periodikách, zákon o výkonu zabezpečovací detence s komentářem a jsou autoři, kteří se věnují srovnávání detence z pohledu zahraničních právních úprav. Velice přínosným počinem je také Zpráva ze systematických návštěv detenčních ústavů prováděných veřejnou ochránkyní práv, vydanou v roce 2019. Jde o nejnovější publikaci ohledně detence.

Jelikož pracuji u Policie ČR a při návštěvách vězeňských zařízení jsem se setkala s pachateli, jimž byla uložena zabezpečovací detence a zároveň se aktivně podílím na poradenství obětem trestné činnosti, domnívám se, že vznik zabezpečovací detence byl

velice pozitivním počinem a jeho stávající fungování, podmínky ukládání a právní úprava, se jeví prozatím dostačující a bez větších problémů.

V teoretické části práce jsem se snažila nastínit historii vzniku detence a porovnat naši úpravu s vybranými státy Evropy a Austrálie. Dále jsem zmínila právní předpisy, v nichž lze nalézt ustanovení k detenci a zaobírala se souvisejícími pojmy, jakými jsou nebezpečnost, resocializace, nepřičetnost, zmenšená přičetnost, duševní porucha apod. Více jsem se věnovala disociální poruše osobnosti a poruchám sexuální preference, zejména patologické sexuální agresivitě, což jsou nejčastější diagnózy pachatelů, jimž je detence ukládána.

Cílem empirické části pak bylo přiblížení jedné kazuistiky, na niž byl proveden rozbor, ve kterém byly aplikovány typické znaky pro poruchu osobnosti a poruchu sexuální preference z teoretické části a byl uveden případ nebezpečného pachatele, kterému by zcela jistě byla uložena v současných podmínkách zabezpečovací detence. Kazuistika popisuje případ, kdy byl na pachateli vykonán trest smrti. S ohledem na oběti, všechny pozůstalé, rodiny pachatelů a další zainteresované osoby budu pracovat pouze s kazuistikou již zemřelého pachatele.

Kromě samotného rozboru kazuistiky a teoretických poznatků k případu je empirická část doplněna tabulkami, jež svými informacemi vychází ze Statistických ročenek Vězeňské služby České republiky. V jednotlivých tabulkách je nastíněn vývoj situace za posledních pět let fungování detenčních ústavů, tedy od roku 2014 do roku 2018. Tabulky jsou zaměřeny na evidenci údajů týkajících se počtu chovanců (muži, ženy) za jednotlivá období, věkové složení, dosažený stupeň vzdělání a rodinný stav.

1. Problematika pachatelů s atributem nebezpečnosti

Různé podoby protiprávních jednání se objevovaly ve společnosti napříč celou historií lidstva a není nejmenších pochybností o faktu, že se i nadále tato jednání ve společnosti vyskytovat budou. Postupem času byla snaha o jakési právní ukotvení trestuhodných jednání a k tomu patřičných a spravedlivých trestů. Snad za nejstarší výčet trestuhodných jednání lze považovat Desatero božích příkázání, z nichž se všechna dochovala do dnešní doby, jen pod jinými názvy konkrétních skutkových podstat, které dnes nalezneme v trestních předpisech.

Způsoby trestání se měnily pod tíhou času, díky vývoji protiprávních skutků a jejich pachatelů a nemalý podíl na vývoji sankcí měla a stále má také politika a právní systém. Obor penologie nám přibližuje vývoj trestání od kruté středověké tortury aplikované tehdejší inkvizicí, přes snahu o nalezení poněkud mírnějších a lidštějších trestů, až do dnešní doby 21. století, kdy je stále jedním z nejfrekventovanějších trestů ukládán, výkon trestu odnětí svobody. Výkon trestu odnětí svobody, bude v práci ještě několikrát zmíněn. Problémem nejen současné doby je skupina pachatelů s vysokou nebezpečností, která je specifická od ostatních „běžných“ pachatelů ve výkonu trestu odnětí svobody, tím že pro jejich naprosto absurdní jednání a chování výkon trestu odnětí svobody ztrácí své účely a smysl. Proto si skupina nebezpečných pachatelů vyžaduje odlišné penitenciární působení, stejně jako si zvláště zranitelné oběti, uvedené v zákoně č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů, zaslouží speciální péči a podporu.

Nebezpeční pachatelé se dopouštěli nezákonných skutků v historickém kontextu bezpochyby vždy, ale s vývojem úrovně soudní sexuologie, psychiatrie, psychologie a zrušením trestu smrti v roce 1990, se společnost začala více zajímat o to, co s nebezpečnými pachateli vlastně dělat, když běžný výkon trestu odnětí svobody na ně takřka nepůsobí. Nutno podotknout, že až do zrušení trestu smrti roku 1990, byla většina nebezpečných pachatelů popravena, zatímco v dnešní době by byla drtivá většina z nich umístěna do zabezpečovací detence a zbylým osobám by byl s velkou pravděpodobností uložen výjimečný trest odnětí svobody na doživotí. Výkon trestu odnětí svobody však není pro nebezpečné pachatele vhodný z vícero důvodů. Jedním z nich bezpochyby je ten, že tyto osoby jsou mimořádně nebezpečné sobě, rovněž svému okolí, což nejenže může narušit atmosféru s ostatními spoluvězni ve věznicích, kde už i tak díky tzv. druhému

životu vězňů, je poněkud problematické prostředí, které jsou schopni nebezpeční pachatelé ještě více narušit tím, že ovlivňují své spoluvězně a často odmítají jakýmkoliv způsobem spolupracovat na programech zacházení. K neochotě některých nebezpečných pachatelů spolupracovat, se vyjadřoval Hubert v periodiku *České vězeňství*, kde uváděl, že řada lidí prochází ústavní léčbou, nicméně ji odmítají. V detenci by tedy kromě zadržení osob a ochrany společnosti mělo být působeno na chovance v tom smyslu, aby si postupně uvědomili svou odchylku, nebezpečnost a s léčbou nakonec souhlasili. Poté by bylo možno přistoupit k léčbě v normálních léčebných zařízeních.¹

Dalším rizikem je případný útěk z vězeňského zařízení, i když díky dnešním stavebně technickým zabezpečením se možnost značně snižuje. Proto se již od 70. let 20. století snažila odborná veřejnost uvedené pachatele oddělit od běžných vězeňských zařízení a zároveň vykonat trest a zajistit bezpečnost společnosti, neboť bylo stále více zřejmé, že ani novější instituty jakými je ochranné léčení a ústavní výchova, o nichž bude pojednáno v následující kapitole, na nebezpečné pachatele nestačí, protože neposkytují dostatečnou záruku zamezení případného útěku.

Nebezpečí u výše zmíněných osob představuje zejména skutečnost, že mají zpravidla poruchy osobnosti a v mnoha případech mají přidruženou nějakou poruchu sexuální preference, už z takových faktů bylo evidentní, že nebezpečné osoby je žádoucí separovat do speciálního zařízení, které bude mít ideálně částečný léčebný charakter. O historických milnících vzniku detence se ve své publikaci zmiňuje Blatníková (2010), jež uvádí, že předkládání návrhů a řešení situace se zhostilo *Centrum pro rozvoj péče o duševní zdraví*, které následně zřídilo meziresortní *Komisi ochranné léčby pod Ministerstvem zdravotnictví*. Nejlepším vyústěním odborných diskusí se jevílo zřízení jednoho ústavu s přibližnou kapacitou 150 – 180 lůžek, který by byl nazýván detenčním ústavem. Detence ve zdravotnictví znamená držení nepřizpůsobivého pacienta a léčba bez jeho souhlasu, což tak ve skutečnosti v podstatě je, ale nutno podotknout, že na pacienta je nadále terapeuticky působeno.²

Pro koho je detence vhodná, výstižně shrnula Firstová, která uvedla, že je institut koncipován pro pachatele závažné trestné činnosti, kteří bývají odborníky hodnoceni jako

¹ HUBERT, Jan. Detenční ústav jako součást trestu. *České vězeňství*. 2000, ročník 8, č. 3-4, s. 30.

² BLATNÍKOVÁ, Šárka. *Problematika zabezpečovací detence*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010, s. 10.

vysoce nebezpečné osoby, agresoři a sexuální devianti. Na základě znaleckého posudku pak u takových osob lze předpokládat recidivu. Dále se jedná o osoby, které odmítají ochranné léčení, nespolupracují nebo výkon ochranného léčení závažně narušují, anebo pro jejich závažné duševní onemocnění nelze očekávat pozitivní přínos léčby.³

1.1 Posouzení nebezpečnosti pachatele

Nejdůležitějším indikátorem, který předurčuje pachatele k umístění do ústavu pro výkon zabezpečovací detence, je právě stanovení jeho nebezpečnosti. Protože až stanovení mimořádné nebezpečnosti pachatele pro své okolí, je jedním ze znaků, kdy pachateli detenci lze uložit. Laická veřejnost má díky mnohdy drastickému mediálnímu obrazu vlastní představu o nebezpečnosti a zastávám názor, že každý pachatel dopouštějící se trestného činu je nebezpečný, nicméně pro nebezpečnost, ve smyslu jedné z podmínek pro uložení detence, jsou stanovena soudní psychiatrií, psychologii a samozřejmě také právem, jasná kritéria. Soudní psychiatrie, psychologie a právo nahlízejí na nebezpečnost velmi podobně, avšak v momentě probíhajícího trestního řízení mají někteří obhájci pachatelů z hlediska práva snahu pojem nebezpečnosti spíše bagatelizovat.

Nebezpečnost je pojem, který se mění v závislosti na vývoji společnosti stejně, jako již zmiňované trestání. Definice nebezpečnosti odráží aktuální zájmy a priority společnosti na jedné straně a na straně druhé zohledňuje pravděpodobnost pachatelova pokračování v trestné činnosti, provedení a krutost jeho spáchaných trestných činů a jejich zavrženíhodnost pro společnost. Pravděpodobnost opakování trestné činnosti, tedy dopouštění se tzv. recidivy, nám připomíná i jeden z důvodů vazby. Trestní právo procesní charakterizuje ve svém hlavním pramenu práva, tedy v trestním řádu, tři důvody vazby útěkovou, koluzní a předstižnou. Vazba předstižná představuje prevenci před recidivou, její doslovné znění je uvedeno v ustanovení § 67 písmene c), kdy je stanoveno, že „obviněný smí být vzat do vazby jen tehdy, jestliže z jeho jednání nebo dalších konkrétních skutečností vyplývá důvodná obava, že bude opakovat trestnou činnost, pro

³ FIRSTOVÁ, Jana. Zabezpečovací detence pro ochranu společnosti. *České vězeňství*. 2008, ročník 16, č. 2, s. 24.

níž je stíhán, dokoná trestný čin, o který se pokusil, nebo vykoná trestný čin, který připravoval nebo kterým hrozil.“⁴

Stejně tak jako možnost recidivy se mění také nebezpečnost pachatele, s jeho přibývajícím věkem, okolím, v němž se pohybuje atd. Aktivita se může kolísavě snižovat, či zvyšovat a je málo pravděpodobné, že úroveň nebezpečnosti zůstane po celý jeho život stejná, proto je důležité u nebezpečných pachatelů jejich rizikovost posuzovat průběžně. Na pachatele, na něž je nahlíženo jako na nebezpečné z pohledu právního, psychologického, psychiatrického, což jsou rozhodující oblasti pro určení pozdějšího druhu a výměry trestu, bude zaměřena jedna z obsáhlejších kapitol práce, kde poukáží na hlavní specifika pachatelů s uloženou zabezpečovací detencí.

1.2 Zabezpečovací detence jako nový druh ochranného opatření

Jak již bylo v úvodu zmíněno, zabezpečovací detence byla po dlouhá léta pouze jakýmsi plánovaným opatřením. Tuzemské trestní právo sice vždycky pamatovalo na pachatele trestných činů a osoby, s nimiž je práce pro jejich poruchy osobnosti a chování a další psychiatrické a duševní poruchy problematická, a proto ochranná opatření vždy tvořila součást trestních sankcí (v trestním právu obsahuje souhrnný pojem trestní sankce – *tresty a ochranná opatření* – viz ustanovení § 36 zákona č. 40/2009 Sb., *trestní zákoník*).

Postupem času začínalo být evidentní, že se čas od času objevují pachatelé, pro které není vhodný ani výkon trestu odnětí svobody a ani ochranné opatření. Šlo o pachatele, pro něž byl výkon trestu odnětí svobody zpravidla neúčelný, stejně jako bylo neúčelné uložení jiných ochranných opatření, neboť zmíněné osoby léčení odmítaly a ohrožovaly během terapií nejen své ošetřující lékaře, vychovatele, psychology apod., ale i další pacienty. Z popsaných důvodů byla po delších diskusích jako další z ochranných opatření implementována do trestních předpisů v roce 2009 právě zabezpečovací detence. Jako druh ochranného opatření, které představuje pro soudce možnost tzv. *ultima ratio*, což znamená, že zabezpečovací detence se ukládá skutečně jen v krajních případech, kdy

⁴ § 67 písmene c.) zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád).

uložení jiného trestu nebo ochranného opatření by bylo zjevně neúčelné. V právu se jedná o tzv. *subsidiaritu* zabezpečovací detence vůči ostatním ochranným opatřením, neboť se ukládá až ve chvílích, kdy by uložení jiného druhu ochranného opatření bylo neúčelné.

Jak uvedl ke stavu ochranných opatření v České republice před vznikem detence ve svém článku Břichcín, ochranná opatření jsou trestněprávní sankcí, která je ukládána soudem na základě zákonného oprávnění, jako důsledek spáchaných protiprávních činů. Ochranná opatření neobsahují prvek represe a intenzita není určována stupněm nebezpečnosti činu, nýbrž nebezpečností pachatele. Doposud se zdravotnického resortu týkalo pouze ochranné léčení, které bylo vykonáváno v psychiatrických léčebnách, odkud však byly pravidelné útoky. Do doby detence nebylo žádné jiné soudně psychiatrické zařízení tak zabezpečené.⁵

Jde o opatření, o něž se dělí resort zdravotnictví a resort Ministerstva spravedlnosti. Zařízení plní minimální preventivní funkci, za hlavní prevenci by se dala považovat ochrana společnosti před takto nebezpečnými pachateli a zamezení jejich případné recidivě. Stejně jako existuje po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody jakási postpenitenciární péče, kterou se zabývá řada organizací a mimo jiné také Probační a mediační služba, tak postdetenční otázce prozatím taková pozornost věnována není, neboť osoby v detenci zpravidla stráví řadu let a někteří její brány ani neopustí. Na druhou stranu je potřeba otázku postdetenční péče otevřít, už jen z důvodu pár případů, které brány detence opustí. Zmíněnou otázku otevřel svým článkem v periodiku Zdravotnictví a právo kolektiv autorů ještě před tím, než byla sama detence zřízena. Autoři vyzdvihovali důležitost postdetenční péče, tedy postup, který by následoval poté, kdy by soud rozhodl o ukončení zabezpečovací detence pro konkrétní osobu. Návrhy změn trestních předpisů tuto otázku žádným způsobem neřešily. Avšak v praxi zůstává těžko představitelné propuštění osoby po pobytu v ústavu přímo na svobodu, vhodnější by bylo spíše pozvolné propouštění, jako tomu bývá u ochranného léčení, kdy je ústavní forma měněna nejprve na ambulantní a poté dochází k úplnému ukončení léčby. Vstřícný krok by snad mohlo znamenat navržení změny zabezpečovací detence alespoň na ochranné léčení.⁶

⁵ BŘICHCÍN, Slavoj. Detenční ústav a institut zabezpečovací detence. *Kriminalistika*. 2005, ročník 38, č. 2, s. 144-146.

⁶ PŘESLIČKOVÁ, Hana, Jan, TOMÁŠEK a ZEMAN, Petr. Potřebujeme institut zabezpečovací detence? *Zdravotnictví a právo: právní a daňový průvodce pro zdravotnictví*. 2005, ročník IX., č. 2, s. 16.

V České republice byly zřízeny dva ústavy pro výkon zabezpečovací detence, jeden se nachází v Opavě a druhý v Brně – Vidnavě, v prvopočátku fungování ústavů se zdála kapacita lůžek dostatečná, v současné době již tomu tak není. U nás tedy byla otázka zřízení detence vyřešena vybudováním samostatných ústavů, v evropských zemích tomu však nebývá pravidlem, že by pro výkon zabezpečovací detence byly zřízeny samostatné ústavy. V mnoha zemích je detence vykonávána ve věznicích.

Jak uvádí z mezinárodního srovnávání ve své studii Blatníková, ve Švýcarsku a Dánsku byl také zřízen speciální ústav, určený pro agresivní pachatele a pachatele trpící poruchou sexuální preference. V Polsku se takovému zařízení dostalo pojmenování Pro společensky nepřizpůsobivé multirecidivisty. V Nizozemí probíhá detence v psychiatrických léčebnách. Zajímavé je řešení Německa, kdy osobám zmenšeně příčetným je nařizováno ochranné psychiatrické léčení a osobám, které jsou plně odpovědné, příčetné a opakovaně se dopouštějí zvláště závažných trestných činů, tak těmto osobám je ukládána zabezpečovací detence.⁷ Zatímco u nás se v detenci setkávají oba druhy pachatelů – plně odpovědní, příčetní a nebezpeční a naproti tomu osoby zmenšeně příčetné, či nepřičetné. Z výše uvedených příkladů je možno vidět, že celá Evropa řeší detenci v rámci resortu zdravotnictví i justice.

⁷ BLATNÍKOVÁ, Šárka. *Problematika zabezpečovací detence*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010, s. 24-25.

2. Právní ukotvení zabezpečovací detence v trestních předpisech

Uložení zabezpečovací detence představuje významný zásah do jednoho ze základních práv garantovaných Listinou základních práv a svobod – práva na osobní svobodu. Veškeré úkony orgánů činných v trestním řízení (Policie ČR, soudů, státních zastupitelství), které zasahují do základních práv a svobod, musí mít dostatečné právní ukotvení a jasně vymezené podmínky, za nichž lze úkon provést nebo pro které lze trest či ochranné opatření uložit. V této kapitole tedy nastíním, v jakých právních předpisech se můžeme se zabezpečovací detencí setkat a za jakých zákonných podmínek ji můžeme uložit. Nepřekvapivým faktem je skutečnost, že základní právní rámec týkající se zabezpečovací detence, se pohybuje v rovině trestněprávní.

V předchozí kapitole bylo několikrát zmíněno, že zabezpečovací detence je nejmladší druh ochranného opatření, jež představuje jakousi poslední možnost působení na pachatele, pokud stanovené ochranné léčení selhalo. Detenci je však možno uložit i bez předchozího uložení a selhání ochranného léčení. Jsou případy, kdy soud uzná za vhodné, že je nejlepším ochranným opatřením uložení okamžité detence bez čekání na to, jak by ochranné léčení splnilo svůj účel a jakým způsobem by odsouzený přistoupil k výkonu ochranného léčení. Při stanovení druhu opatření je nezbytné si v první řadě uvědomit jeho podpůrnost, subsidiaritu, neboť detence je vhodným opatřením skutečně jen pro výjimečné případy a na rozdíl od ochranného léčení je podmíněna dvěma kritérii:

1. Spáchání činu, za něj je stanovena trestní sazba.
2. Úmyslnost trestného činu (nepostačuje zavinění z nedbalosti).

Zabezpečovací detence je zmiňována zejména v zákoně č. 40/2009 Sb., *trestní zákoník*, zákon č. 141/1961 Sb., *o trestním řízení soudním (trestní řád)*, zákon č. 129/2008 Sb., *o výkonu zabezpečovací detence*, zákon č. 218/2003 Sb., *o soudnictví ve věcech mládeže*, *Nařízení Generálního ředitele č. 19/2015, kterým se stanoví podrobnosti o výkonu zabezpečovací detence a Vnitřní kancelářský řád pro okresní, krajské a vrchní soudy* – instrukce ohledně zabezpečovací detence vydané Ministerstvem spravedlnosti ze dne 9. ledna 2009. Předpisů, které by zmiňovaly detenci, není sice široká řada, ale tyto předpisy považují naprosto za dostačující.

V době, kdy bylo zřízení detence pouze ve vládním návrhu, se vyjádřil přední český odborník na trestní právo Šámal tak, že zařazení zabezpečovací detence mezi ochranná opatření v trestním zákoníku může možná vyvolávat občasné pochybnosti, a to z důvodu, že v sobě nese výrazné sankční prvky, které ji připodobňují spíše k ukládaným trestům.⁸

Nejdůležitějšími předpisy jsou trestní předpisy, nicméně při detailním prozkoumání naší legislativy je právní základ pro zabezpečovací detenci širší a do výčtu všech zákonů a předpisů lze řadit následující:

- Zákon č. 128/2009 Sb., o výkonu zabezpečovací detence.
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.
- Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád.
- Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže.
- Předpis č. 19/2015 (NGŘ VS), kterým se stanoví podrobnosti výkonu zabezpečovací detence.
- Vnitřní řády.
- Operační manuály.
- Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování.
- Zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách.

Zacházení s chovanci je pak rámcově dodržováno, jak vyplývá ze Zprávy ze systematických návštěv veřejného ochránce práv (2019), na podkladě standardů k výkonu trestu odnětí svobody a psychiatrickým onemocněním, Evropských vězeňských pravidel a doporučení k nebezpečným pachatelům.⁹

⁸ ŠÁMAL, Pavel, Petr, ŠKVAJN. Pojetí detence ve vládním návrhu trestního zákoníku. *Trestněprávní revue*. 2005, ročník 4, č. 12, s. 309.

⁹ ŠABATOVÁ, Anna. *Zabezpečovací detence. Zpráva ze systematických návštěv 2019*. Brno: Veřejný ochránce práv, 2019, s. 11.

2.1 Systematika zabezpečovací detence v trestních předpisech

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. Stěžejní právní norma trestního práva hmotného v Hlavě V. Trestní sankce, rozlišuje v ustanovení § 36 druhy trestních sankcí na tresty a ochranná opatření. Dalším důležitým ustanovením je znění § 47 odstavce 2, které umožňuje upuštění od potrestání za současného uložení ochranného léčení nebo zabezpečovací detence. Je tedy možné upustit od uložení klasického trestu a nařídit rovnou umístění do zabezpečovací detence.

„Soud může upustit od potrestání i tehdy, jestliže pachatel spáchal zločin ve stavu zmenšené přičetnosti nebo ve stavu vyvolaném duševní poruchou, a nelze přitom očekávat, že by uložené ochranné léčení s přihlédnutím k povaze duševní poruchy a možností působení na pachatele vedlo k dostatečné ochranné společnosti, a soud má za to, že zabezpečovací detence, kterou pachateli zároveň ukládá, zajistí ochranu společnosti lépe než trest.“¹⁰

Při ukládání jakéhokoliv ochranného opatření je kladen důraz na zásadu přiměřenosti (§ 96 zákona č. 40/2009 Sb.) Dále je uvedeno, že ochranná opatření lze uložit pachateli samostatně, či po vykonání trestu, či vedle trestu, neboť existují některé věznice, které například výkon ochranného léčení umožňují během výkonu trestu odnětí svobody. Ochranné léčení není možné dle trestního zákoníku uložit vedle zabezpečovací detence. Druhy ochranných opatření (§ 98 zákona č. 40/2009 Sb.), jsou:

- Ochranné léčení.
- Zabezpečovací detence.
- Zabrání věci.
- Ochranná výchova (ukládána mladistvým dle zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů).

Hlavní podmínky pro uložení zabezpečovací detence jsou uvedeny v ustanovení § 100 zákona č. 40/2009 Sb. Možnosti, komu lze dle trestního práva uložit zabezpečovací detenci, uvádím v následujícím přehledném výčtu:

¹⁰ § 47 odstavce 2 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

- pachatel, který spáchal zločin, ve stavu zmenšené přičetnosti, či ve stavu vyvolaném duševní poruchou a nelze očekávat pozitivní působení ochranného léčení,
- pachatel činu jinak trestného (naplňujícího znaky zločinu), není pro nepřičetnost trestně odpovědný, pobyt na svobodě je nebezpečný a nelze očekávat pozitivní působení ochranného léčení,
- pachatel spáchal zločin ve stavu vyvolaném duševní poruchou, pobyt je nebezpečný na svobodě a nelze očekávat pozitivní působení ochranného léčení,
- pachatel, oddávající se zneužívání návykové látky, znovu spáchal zločin, ač již byl pro zločin spáchaný pod vlivem návykové látky nebo v souvislosti s jejím zneužíváním odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody nejméně na dvě léta a nelze očekávat, vzhledem k předchozímu postoji pachatele, pozitivní působení ochranného léčení.¹¹

Výše jsou uvedeny čtyři základní skupiny pachatelů, jimž může být uložena zabezpečovací detence. Shodné atributy u všech skupin jsou následující:

- Spáchání trestného činu.
- Stav zmenšené přičetnosti, či stav vyvolaný duševní poruchou.
- Pobyt na svobodě je nebezpečný.
- Vzhledem k osobě a poměrům pachatele nelze očekávat pozitivní působení ochranného léčení.

Poměry pachatele by měly být posuzovány podrobně na základě hlubšího rozboru pachateli osobnosti ve vztahu k spáchanému zločinu, konkrétní společenská škodlivost činu a dále poměry osobní, rodinné, majetkové a další, které by měly být zpracovávány detailně a od raného dětství pachatele.

Ustanovení § 100 trestního zákoníku dále uvádí, že detence potrvá, dokud to vyžaduje ochrana společnosti a důvody, pro které byla uložena, se přezkoumávají jednou za 12 měsíců a u mladistvých jednou za 6 měsíců.

V ustanovení § 100 odstavce 4 zákona č. 40/2009 Sb., je také konkretizováno, kde je detence vykonávána: „... v ústavu pro výkon zabezpečovací detence se zvláštní ostrahou

¹¹ § 100 odstavce 1, 2 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

a s léčebnými, psychologickými, vzdělávacími, pedagogickými, rehabilitačními a činnostními programy.“¹²

Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád. Kromě již zmíněného ustanovení § 67, kde jsou uvedeny důvody vazby, pamatuje trestní řád i na detenci a v jednom ze svých oddílů popisuje nařízení detence, změnu jejího výkonu, upuštění od detence, její trvání a propuštění.

Poté, co se rozhodnutí o uložení zabezpečovací detence stane vykonatelným, tak předseda senátu zasílá nařízení o jejím výkonu příslušnému ústavu pro výkon zabezpečovací detence a vysílá osobu, aby do detence nastoupila (pokud osoba nenastupuje do detence rovnou po vykonání výkonu trestu odnětí svobody). O nařízení detence je zároveň vždy kromě ústavu vyrozuměn předseda senátu okresního soudu, v jehož obvodu se nachází ústav pro výkon zabezpečovací detence.

Postup po nařízení zabezpečovací detence uvádím pro přehled ještě na následující rovnici:

Vykonatelné rozhodnutí o výkonu zabezpečovací detence → předseda senátu vyrozumí: ústav pro výkon zabezpečovací detence + okresní soud, v jehož obvodu se ústav nachází → osoba, již byla detence nařízena: bezodkladné dodání x poskytnutí přiměřené lhůty k obstarání záležitostí = nástup do ústavu pro výkon zabezpečovací detence

Veškeré stížnosti proti nařízené detenci jsou poté zasílány přímo okresnímu soudu, v jehož obvodu je vykonávána. Uvedenému okresnímu soudu jsou zaslány informace se seznamem poškozených a svědků, které je ústav povinen vyrozumět, pokud by došlo k propuštění anebo útěku chovance. Žádost může využít svědek či poškozený na základě ustanovení § 44a trestního řádu, kdy má svědek či poškozený možnost požádat o poskytnutí informace, pokud svědkovi či poškozenému hrozí nebezpečí v souvislosti s pobytem obviněného nebo odsouzeného na svobodě.¹³ Příslušný okresní soud zároveň jednou za 12 měsíců a u mladistvých jednou za 6 měsíců, na základě písemných podkladů posuzuje, zda stále trvají důvody pro trvání detence. Okresní soud dostává podklad k přezkoumání důvodů detence

¹² § 100 odstavce 4 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

¹³ § 44a odstavce 1 písmene d.) zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád.

bud' od samotného ústavu, dále od státního zástupce, anebo přímo od osoby, jíž byla detence uložena. Pokud okresní soud žádosti osoby nevyhoví, pak proti tomuto rozhodnutí může osoba podat stížnost, nebo podat opětovně žádost po uplynutí šesti měsíční lhůty.

Pokud se jedná o osobu, na niž se vztahují předpisy mezinárodního práva (§ 356 Upuštění od výkonu zabezpečovací detence), pak upustit od vykonání detence může ministr spravedlnosti, pokud má být osoba vydána do cizího státu, předána jinému členskému státu EU na základě evropského zatýkacího rozkazu, nebo jedná-li se o odsouzeného, který má být vyhoštěn.¹⁴

2.2 Změny ústavního ochranného léčení na zabezpečovací detenci po roce 2009

Po zrealizování návrhu na zřízení zabezpečovací detence v roce 2009, se bezpochyby ulevilo ústavům, v nichž bylo doposud vykonáváno ochranné ústavní léčení, a v nichž existovali pachatelé, kteří nespolupracovali, sabotovali léčbu, ohrožovali další osoby podstupující léčení apod. Pro zmíněné osoby představovala detence bezpochyby další možnost působení na jejich osobnosti a krok k úlevě ústavům. Otázkou však zůstávalo, jestli je možné umístit do detence pachatele, kteří spáchali trestné činy ještě před tím, než byl zákon o zabezpečovací detenci v účinnosti, neboť jedna ze základních zásad trestního práva je zásada zákazu retroaktivity. Pachatelé se sice dopustili protiprávního jednání ještě za dob, kdy zabezpečovací detence neexistovala, nicméně nyní už u nich vznikly podmínky pro uložení detence. Vznikla tedy otázka, která musela být v dohledné době, a to zejména z hlediska právního, zodpovězena.

Problém se začal řešit v Německu, když tamní Spolkový ústavní soud v jedné předmětné stížnosti rozhodl, že absolutní zákaz retroaktivity v trestním právu garantovaný ústavou se nevztahuje na ochranné opatření, jakým je detence. S tímto názorem souhlasila také řada odborníků. Evropský soud pro lidská práva však s takovým názorem nesouhlasil, i přes to, že detence není považována za trest, ale spíše za nápravné a preventivní opatření, v teoretické rovině by se na ni tedy zásada retroaktivity vztahovat nemusela.

¹⁴ § 356 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád.

V České republice byla v roce 2010 přijata změna zákona o výkonu zabezpečovací detence, která jasně umožnila změnu ochranného léčení uloženého před 1. 1. 2009 na zabezpečovací detenci. Domnívám se, že šlo o jednu z velice vhodně ošetřených změn zákona.

2.3 Podmínky výkonu zabezpečovací detence z pohledu veřejného ochránce práv

V institucích, kde dochází k omezení základního lidského práva – práva na svobodu, byť je toto omezení aplikováno jako způsob trestu, dochází k průběžným kontrolám státních orgánů, zda je zacházení s jedinci s odnětím svobody v mezích zákona a mezinárodních smluv. Jedním z těchto kontrolních orgánů je také veřejný ochránce práv – ombudsman.

Před několika lety byla vydána *Zpráva ze systematických návštěv veřejného ochránce práv ve věznicích*, v roce 2019 vyšla *Zpráva ze systematických návštěv v ústavech pro výkon zabezpečovací detence*, které na přelomu roku 2017 a 2018 prováděla současná ombudsmanka paní Mgr. Šabatová, Ph.D. Systematické preventivní návštěvy byly prováděny po deseti letech od založení ústavů pro výkon zabezpečovací detence, tedy v době, kdy se kapacita obou ústavů (v Brně zřízeném při Vazební věznici Brno, který slouží jako nástupní a v Opavě při Věznici Opava) začíná rychle naplňovat a hodnocení jednotlivých rozhodnutí o uložení zabezpečovací detence, je tak nasnadě.

Zpráva ze systematických návštěv přináší řadu důležitých poznatků pro budoucí fungování ústavů a mimo jiné předkládá řadu zajímavých čísel o současných počtech chovanců.

Jak vyplývá ze Zprávy ze systematických návštěv ke konci roku 2017 mělo kromě chovanců aktuálně umístěných v ústavech, nařízenou zabezpečovací detenci dalších 48 osob, které se nyní nacházejí ve výkonu trestu odnětí svobody a detence jim tak byla uložena vedle trestu.¹⁵ Následující tabulka č. 1 – Plánované nástupy do zabezpečovací

¹⁵ ŠABATOVÁ, Anna. *Zabezpečovací detence. Zpráva ze systematických návštěv 2019*. Brno: Veřejný ochránce práv, 2019, s. 27.

detence ukazuje rozmezí let, kdy by se odsouzení měli přemístit k léčbě do zabezpečovací detence a zde podstoupit terapeutické působení.

Rok	Počet nastupujících
2018	10
2020	12
2022	3
2024	3
2026	9
2028	1
2032	4
2034	1
2040	1
2058	1
doživotí	3

Tabulka č. 1 – Plánované nástupy do zabezpečovací detence¹⁶

Zajímavá data přináší Zpráva ze systematických návštěv také co do průměrného věku chovanců, dále informuje veřejnost o průměrné délce pobytu chovanců v detenci apod. Pro přehled uvádím zmíněná data v tabulce č. 2 – Průměrný věk chovanců v detenci.

Průměrný věk při ukončení zabezpečovací detence	42 let
Průměrný počet let strávených v detenci (konec roku 2017)	4 roky

¹⁶ ŠABATOVÁ, Anna. *Zabezpečovací detence. Zpráva ze systematických návštěv 2019*. Brno: Veřejný ochránce práv, 2019, s. 33.

Minimální a maximální počet let v detenci u již propuštěných chovanců	1,5 – 7,5
Průměrný počet let pobytu chovanců, u nichž detence ještě trvá	4 rok

Tabulka č. 2 – Průměrný věk chovanců v detenci¹⁷

Jak dále vyplývá ze závěrečné zprávy, některé psychiatrické léčebny využívají rozsáhleji možnost přeměny ochranného léčení na zabezpečovací detenci, jedná se například o psychiatrické nemocnice v Horních Beřkovicích (11 případů), v Opavě (8 případů), Kosmonosech (6 případů), Dobřanech (4 případy) a dále psychiatrické léčebny Brno, Kroměříž, Havlíčkův Brod a Bohnice.

Dle Vězeňská služba ČR bylo ke dni 19. 8. 2019 umístěno v zabezpečovací detenci celkově 92 osob, z toho 9 žen, 83 mužů a tři cizinci.¹⁸ Nejvíce zastoupené trestné činy, za nichž byla pachatelům uložena zabezpečovací detence, jsou vražda, znásilnění a loupež.

Zajímavá data plynou z ukončení zabezpečovací detence. Ze zprávy ze systematických návštěv veřejné ochránkyně práv vyplývá, že v letech 2017-2019 byla detence uložena 100 osobám a ukončena byla během těchto dvou let pouze 24 osobám, z toho tři osoby se vrátili zpět do ústavu, dvě osoby zemřely, jedna byla propuštěna na svobodu, jedna osoba nastoupila do výkonu trestu odnětí svobody a sedmnácti osobám byla změněna detence na ochranné léčení.¹⁹ Z dat je evidentní, že pobyt v detenci je opravdu dlouhodobý a některé roky není detence ukončena nikomu, což ukazuje následující tabulka č. 3. Drtivě většině chovanců je pak změněna detence na ochranné léčení, čímž je zajištěna jakási postdetenční péče.

¹⁷ ŠABATOVÁ, Anna. *Zabezpečovací detence. Zpráva ze systematických návštěv 2019*. Brno: Veřejný ochránce práv, 2019, s. 31.

¹⁸ *Statistické údaje. Vazební věznice a ÚVZD Brno*. [online]. cit. [20. 8. 2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/vazebni-veznice-a-uvzd-brno/informacni-servis/statisticke-udaje/>

¹⁹ ŠABATOVÁ, Anna. *Zabezpečovací detence. Zpráva ze systematických návštěv 2019*. Brno: Veřejný ochránce práv, 2019, s. 41.

Rok	Počet propuštěných osob
2011	0
2012	1
2013	3
2014	5
2015	0
2016	4
2017	8

Tabulka č. 3 – Počty osob, jimž byla ukončena zabezpečovací detence²⁰

²⁰ ŠABATOVÁ, Anna. *Zabezpečovací detence. Zpráva ze systematických návštěv 2019*. Brno: Veřejný ochránce práv, 2019, s. 41.

3. Otázka přičetnosti a posouzení duševního stavu chovanců zabezpečovací detence

V předchozí kapitole bylo vysvětleno právní ukotvení problematiky zabezpečovací detence v právním systému České republiky a byly uvedeny hlavní prameny práva, v nichž lze nalézt vše o jejím výkonu. S právní otázkou za jakých zákonných podmínek lze detenci jakožto ochranné opatření uložit, se úzce otevírá otázka též s právním podtextem, a to vyslovení závěru o přičetnosti, či zmenšené přičetnosti pachatelů a o posouzení celkového duševního stavu pachatele, budoucího chovance ústavu, jak jsou osoby sem umístěné, nazývány. Stav přičetnosti bývá u všech osob předpokládán, ovšem stav nepřičetnosti, či zmenšené přičetnosti, je třeba dokazovat.

Předpoklad zmenšené přičetnosti, či nepřičetnosti a přítomnost nějakého druhu duševní poruchy, je u drtivé většiny pachatelů, kterým je detence ukládána. Mezi výjimky patří pachatelé, kteří jsou plně přičetní, nebyla jim diagnostikována duševní porucha, avšak je u nich zcela evidentní škodlivé užívání návykové látky, které zapříčinilo předchozí neúspěch ochranného léčení a recidivu. U každého případu je třeba individuálně posoudit osobnost pachatele z mnoha úhlů pohledu a nakonec předložit stanovisko ohledně přičetnosti a duševním stavu, které je podloženo taktéž právně.

Termín nepřičetnost vyvolává u laické veřejnosti zcela jistě pocity s pejorativním zabarvením a představy občanů o stavu nepřičetnosti bývají zcela jasné. I tento pojem, stejně jako celá řada dalších důležitých právních pojmů, je třeba zcela jasně vystihnout. Spolehlivou odpověď na uvedenou otázku nám opět poskytuje trestní zákoník, který pojmy nepřičetnost a zmenšená přičetnost, definuje následovně:

Ustanovení § 26 Nepřičetnost

„Kdo pro duševní poruchu v době spáchání činu nemohl rozpoznat jeho protiprávnost nebo ovládat své jednání, není za tento čin trestně odpovědný.“²¹

²¹ § 26 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

Klíčové znaky pro rozhodnutí o nepřičetnosti jsou jasné:

- Přítomnost duševní poruchy v době spáchání činu (biologické kritérium).
- Vymizelé rozpoznávací schopnosti (psychologické kritérium).
- Vymizelé ovládací schopnosti (psychologické kritérium).

Ustanovení § 27 Zmenšená přičetnost

„Kdo pro duševní poruchu v době spáchání činu měl podstatně sníženou schopnost rozpoznat jeho protiprávnost nebo ovládat své jednání, je zmenšeně přičetný.“²²

Klíčové znaky pro rozhodnutí o zmenšené přičetnosti jsou následující:

- Přítomnost duševní poruchy v době spáchání činu (biologické kritérium).
- Podstatně snížená rozpoznávací schopnost (psychologické kritérium).
- Vymizelé ovládací schopnosti (psychologické kritérium).

Z výše uvedených členění a paragrafových znění je evidentní, že jak stav nepřičetnosti, tak stav zmenšené přičetnosti vyžaduje existenci duševní poruchy, která pachatele ovlivňuje v době spáchání činu a dále jsou dotčeny jeho rozpoznávací (složka intelektuální) a ovládací schopnosti (složka volní). Rozpoznávací schopnosti se týkají schopnosti určit protiprávnost činu a nebezpečnost svého jednání a ovládací schopnosti nejsou schopny tomuto protiprávnímu činu zabránit. Do rozpoznávacích schopností se tak promítá složka vědomí a do ovládacích schopností se promítá složka volní.

Přičetnost v trestním zákoníku uvedena sice není, ale vzhledem k výše uvedeným znakům se dá charakteristika přičetnosti snadno určit. Zjednodušeně řečeno se jedná o dostatečně zdravou a vyspělou osobnost, z hlediska psychiky, která je schopna dostatečně a včas rozpoznat protiprávnost jednotlivých činů, ovládá své chování a dokáže odolávat případným myšlenkám, které vedou k protiprávnímu jednání. Jde o jedince, který je za své jednání plně trestně odpovědný.

²² § 27 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

Pro úplnost ještě uvádím paragrafové znění z výkladových ustanovení trestního zákoníku, které definuje duševní poruchu.

Ustanovení § 123 Duševní porucha

„Duševní poruchou se rozumí mimo duševní poruchy vyplývající z duševní nemoci i hluboká porucha vědomí, mentální retardace, těžká asociální porucha osobnosti nebo jiná těžká duševní nebo sexuální odchylka.“²³

Mezi nejtypičtější zástupce duševní poruchy tedy patří:

- Mentální retardace.
- Těžká asociální porucha osobnosti a jiné poruchy osobnosti.
- Těžká porucha sexuální preference.
- Hluboká porucha vědomí.

Přičemž první tři uvedené skupiny jsou u pachatelů, jimž je ukládána zabezpečovací detence, nejčastější.

3.1 Prognóza resocializace vzhledem k duševnímu stavu pachatele

Při rozhodování o uložení ochranného léčení, nebo krajním řešení, tedy uložení zabezpečovací detence, soud přihlíží ke znaleckým posudkům, v nichž zpravidla bývá stanoven předpokládaný stupeň resocializace pachatele po absolvování trestu. Na znalce, kteří zpracovávají znalecké posudky a posuzují zejména *nebezpečnost* pachatele pro společnost (jak již bylo uvedeno hned v první kapitole, do zabezpečovací detence jsou umisťováni osoby s tzv. atributem nebezpečnosti), jsou kladeny vyšší nároky, a čím větší zkušenosti mají posuzující znalci s ochranným léčením, tím lépe. Tabulka stupňů resocializace je uvedena níže pod číslem 4.

²³ § 123 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

Prognóza resocializace	
1.	příznivá
2.	nadějná (spíše příznivá)
3.	reálná
4.	málo reálná/lehce snížená
5.	velmi málo reálná
6.	nereálná - vyloučená

Tabulka č. 4 – stupně prognózy resocializace²⁴

V případě posuzování nebezpečnosti u specifické skupiny pachatelů, konkrétně u skupiny pachatelů, kteří mají poruchu sexuální preference, je pak stanoveno sedm kritérií, která svou přítomností u pachatelů nebezpečnost zvyšují. Ke stanovení vyššího stupně nebezpečnosti postačí přítomnost dvou kritérií. Kritéria nebezpečnosti sexuálního delikventa jsou:

- Přítomnost poruchy sexuální preference.
- Věk do 35 let.
- Jeden a více sexuálních deliktů v anamnéze.
- Přítomnost disociální poruchy osobnosti nebo smíšené poruchy osobnosti s disociálními rysy.
- Soustavné nadměrné užívání alkoholu.
- Absence nebo dysfunkčnost partnerského vztahu.
- Mentální defekt.

²⁴ BLATNÍKOVÁ, Šárka. *Problematika zabezpečovací detence*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010, s. 63.

3.2 Skupiny pachatelů v zabezpečovací detenci

Institut zabezpečovací detence byl zrealizován s myšlenkou ochrany společnosti před mimořádně nebezpečnými pachateli, jejichž prognóza pro léčbu a následnou resocializaci je pesimistická a málokdy reálná.

Samotný ústav zabezpečovací detence je vnitřně členěn na čtyři základní skupiny, kam jsou nově přichozí chovanci po vstupním vyšetření a provedené diagnostice umisťováni, jedná se o skupiny:

- Psychotiků (s výrazným zastoupením schizofrenie).
- S mentální retardací.
- S poruchami sexuální preference.
- Poruch osobnosti a chování.

Srovnáme-li skupiny ještě v jiné publikaci pak mezi nejčastější poruchy v detenci, jak uvádí ve své studii Blatníková (2010), které značně komplikují příznivý vývoj léčby a případnou resocializaci patří:

- Specifické poruchy osobnosti.
- Schizofrenie.
- Poruchy sexuální preference.
- Mentální retardace.
- Organické duševní poruchy.
- Zneužívání návykových látek.²⁵

Nejčastěji bývají mezi pachateli trestné činnosti, zejména násilné a mravnostní, právě osoby trpící specifickými poruchami osobnosti nebo poruchami sexuální preference. Nebývá však ani výjimkou, že jsou případy, kdy se u jedné osoby vyskytuje porucha osobnosti a současně s tím přidružená porucha sexuální preference tzv. komorbidita. Jelikož se jedná o velice závažné faktory, bude jim věnována větší pozornost.

²⁵ BLATNÍKOVÁ, Šárka. *Problematika zabezpečovací detence*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010, s. 69-78.

V současné době je Mezinárodní klasifikací nemocí popsáno množství poruch osobnosti, z nichž některé jsou méně nebezpečné a představují komplikace zejména pro osobu trpící takovou poruchou, dále jsou popsány poruchy více nebezpečné, kdy jedinec představuje riziko jak pro svou osobu, tak také pro své bezprostřední okolí. Obecně poruchy osobnosti bývají zpravidla spojeny s narušeným vnímáním reality, temperamentové a motivační složky osobnosti, s narušeným hodnotovým žebříčkem, mravním hodnocením, sebeovládáním, prací s emocemi a odlišným vnímáním sebe a světa kolem sebe. Tyto znaky doprovází ve větší či menší míře v podstatě každou poruchu osobnosti. Na druhou stranu poruchy osobnosti neovlivňují intelekt a někdy naopak poruchy osobnosti doprovází vyšší inteligenční kvocient, což mnohdy práci s takovými jedinci spíše znesnadňuje.

Většinu poruch osobnosti lze spolehlivě diagnostikovat až v dospělosti, nicméně některé varovné signály a problémy v chování lze detekovat již v dětství. U některých chovanců v detenci se v rodinné anamnéze skutečně varovné znaky projevovaly již v dětství, ale byly často připisovány pouze pubertě nebo tzv. špatným partám. Nyní přiblížím jednu z nejzávažnějších poruch osobnosti, jež byla diagnostikována asi u většiny vězeňské populace a stejně tak u chovanců v detenci.

Disociální porucha osobnosti

Nejnebezpečnější poruchou osobnosti je *disociální (asociální) porucha osobnosti*, která byla diagnostikována u většiny pachatelů násilné trestné činnosti. Dle Vágnerové (2014) lze řadit asociální poruchu osobnosti mezi tzv. poruchy afektované a drammatizující. Hlavními znaky jsou egocentrismus, bezohlednost a neschopnost ovládat své jednání, které si pachatel dokáže vždy omlouvat ve svůj prospěch. Nejsou schopni odkládat či omezovat své uspokojení a bývají citliví na vše, co se týká jejich osoby, naopak jejich citlivost k druhým lidem je v podstatě nulová. V životě jsou nestálí, často střídají partnery, pracovní místa, protože stereotyp je nudí. Nejsou schopni dotáhnout do konce stanovené cíle, ale snadno se pro ně nadchnou. Minulost ani budoucnost neřeší a ani ji žádným způsobem neplánují, soustřeďují se pouze na přítomnost. Jsou afektivní a jejich reakce nebývají adekvátní k podnětům. Mají snížený práh tolerance, právní ani morální normy v podstatě neuznávají a i když je poruší hrubým způsobem, netrpí žádnými pocity viny nebo špatným svědomím. Ostatní lidi využívají zejména ku svému prospěchu, o hlubší navazování vztahu

nestojí. Ve vztazích často lžou, jsou nezodpovědní, nestálí, bezohlední a konfliktní. Vzhledem k tomu, že navazují povrchní vztahy, tak nejsou schopni empatie, tedy utrpení ostatních lidí v nich nevzbuzuje zpravidla žádné reakce. Nedovedou se přizpůsobit žádnému prostředí, proto nejvíce času tráví ve věznicích. Často přijímají pobyt ve věznici jako životní styl a nedovedou se oprostít od páčání kriminálního jednání a nerespektování právních norem.²⁶

Osoba s disociální poruchou osobnosti je na jedné straně velmi inteligentní a na své okolí zpravidla působí okouzlejícím a sympatickým dojmem, na druhé straně se jedná o jedince, který je lhostejný k citům a právům druhých, důraz klade pouze na své potřeby, uchyluje se ke lžím, jeho emoce jsou oploštěné a hodnotový žebříček bývá přeházený. Často bývá nebezpečnost této poruchy podtržena ještě přidruženou agresí a výbušností. Podobně jako jiné poruchy osobnosti i disociální porucha přetrvává po celý život, pouze se stárím, se mohou některé projevy mírně vytráčet. Práce s těmito jedinci bývá náročná a vyčerpávající.

Kromě disociální poruchy, která bývá ve skupině pachatelů zastoupena nejvíce, se pak můžeme v praxi setkat také s *emočně nestabilní poruchou osobnosti*, kdy osoby jednají zvýšeně impulzivně, až bezohledně a záchvaty mohou být někdy doprovázeny agresí.

Časté zastoupení může mít také *paranoidní porucha osobnosti*, jež se vyznačuje zvýšenou citlivostí jedince na vlastní osobu, bývá nedůvěřivý, podezřívavý a má opakující se pocity, že je někým urážen.

Jak uvádí k poruchám osobnosti a chování Čírtková ve své knize, poruchy osobnosti nejsou nemocí v pravém slova smyslu, neovlivňují intelekt a pokud se osoba s poruchou osobnosti dopustí trestného činu, je za svůj skutek plně odpovědná a nezakládají se důvody pro uznání nepřičetnosti. Poruchy se nedají vyléčit, ale je možné psychoterapií zmírnit některé projevy.²⁷ U pachatelů zejména násilné trestné činnosti jednoznačně převažuje zastoupení převážně disociální poruchy osobnosti.

²⁶ VÁGNEROVÁ, Marie. *Současná psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2014, s. 476-478.

²⁷ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Policejní psychologie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2006, s. 75–76.

3.2.1 Poruchy sexuální preference

V úvodu podkapitoly je potřeba upozornit na fakt, že ne všechny osoby trpící nějakou poruchou sexuální preference, se dopouštějí nutně mravnostních trestných činů. Řada jedinců mající poruchu sexuální preference se snaží své potřeby uspokojit legální cestou. Oproti tomu někteří pachatelé se dopouštějí mravnostních trestných činů a nemusí trpět poruchou sexuální preference, postačí k tomu pouhá přítomnost agrese, disociální porucha osobnosti či sexuální nezdrženlivost a nevyzrálost. Jak uvádí Blatníková ve své studii, pak podíl jedinců s poruchou sexuální preference na trestné činnosti je menšinový a znásilnění, jakožto nejčastěji zastoupený trestný čin z mravnostních deliktů, se dopouštějí jedinci bez poruch sexuální preference.²⁸ V empirické části práce bude uvedena konkrétní kazuistika pachatele z historie kriminalistiky, kterému by v současné době byla zabezpečovací detence zcela jistě uložena. Jednalo se o pachatele jak s poruchou osobnosti, tak s poruchou sexuální preference, který dokonce prošel neúspěšnou ústavní sexuologickou léčbou.

Poruchy sexuální preference jsou vedené v Mezinárodní klasifikaci nemocí v sekci Poruchy osobnosti a chování dospělých. V praxi jde o porušení struktury sexuálního motivačního systému. Obvykle bývá sexuální motivační systém tvořen fázemi:

- Výběr objektu.
- Dvoření.
- Taktilní fáze.
- Koitus.

U sexuálních deviantů jsou některé fáze výrazně snižené, až úplně vymizelé. Delikventi často přeskakují fázi dvoření a nastupují rovnou do fáze koitu. V jiných případech může docházet k nevhodnému výběru objektu (např. u pedofilie), ačkoliv ostatní fáze mohou zůstat zachovány. Proto základní dělení sexuálních deviací může být dle poruch sexuálního motivačního systému na *deviace v aktivitě* a *deviace v objektu*.

²⁸ BLATNÍKOVÁ, Šárka. *Problematika zabezpečovací detence*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010, s. 72-73.

Přítomnost poruchy sexuální preference není vadou charakteru, což může vysvětlit i to, že ne vždy všichni sexuální devianti se nutně musí v průběhu života dopustit sexuální delikvence. Po nahlédnutí do diagnóz jednotlivých chovanců detence je dle mého názoru evidentní, že nejvíce zastoupena je deviace v aktivitě, a to konkrétně *patologická sexuální agresivita*.

Patologická sexuální agresivita

Jak uvádí přední český sexuolog Weiss, hlavním projevem patologické sexuální agrese je napadání anonymní ženy a následné překonávání jejího odporu. Spolupráce oběti není nic, co by osoba s patologickou sexuální agresivitou hledala. Zpravidla u této deviace není přidružena sadistická složka, agresor jedná naopak velice rychle a směřuje primárně k znehybnění oběti s velkou razancí, proto tato deviace patří k jedněm z nejnebezpečnějších, neboť náhlý útok agresora a jeho snaha obět' znehybnit může velmi často vést až ke smrti oběti. Agresor se chová jako skrytý predátor, který je schopný svou obět' i dlouhý čas pronásledovat na vhodné místo, kde na ni rychle zaútočí a jeho útok nejčastěji začíná poveláním oběti na zem. Někteří agresori u sebe nenosí žádné zbraně, oběti však často vyhrožují zabitím a bez předchozí snahy o navázání komunikace po oběti požadují různé sexuální praktiky. U agresorů bývá běžné také vyhledávání styku s prostitutkou, neboť ten považují za jednoduchý, rychlý a hlavně u styku není vyžadováno předchozí navázání kontaktu a případně dvoření. Podobného sexuálního násilí se často dopouštějí i pachatelé, kteří jsou pod vlivem alkoholu, či jiných návykových látek nebo mají nějakou poruchu osobnosti, je proto nutné důkladné sexuologické vyšetření se stanovením jasné diagnózy patologické sexuální agresivity, neboť nebezpečnost těchto pachatelů je opravdu vysoká a zpravidla se dopouštějí několika deliktů za sebou.²⁹

Pachatelé s patologickou sexuální agresivitou mají problémy v navazování vztahů, často je střídají a o trvalé a hodnotné vztahy ani nestojí. Většinou žijí sami nebo jsou rozvedení. Často se dopouštějí několika deliktů do 30 let věku, i když ani v pozdějším věku není vyloučené riziko recidivy. V anamnéze pachatelů bývá často problémové dětství, konflikty

²⁹ WEISS, Petr. *Sexuální deviace. Klasifikace, diagnostika a léčba*. Praha: Portál, 2008, s. 46–49.

rodičů, časté jsou rozvody a přítomnost domácího násilí. Charakteristickým znakem bývá dle Brichcína chybějící role otce a celková dysfunkčnost výchozí rodiny.³⁰

³⁰ BRICHCÍN, Slavoj a kol. *Sexuální delinkventi z pohledu psychiatrické sexuologie*. Praha: Psychiatrické centrum, 1995, s. 70.

4. Výkon zabezpečovací detence

Práva a povinnosti chovanců v detenci jsou podobné podmínkám ve výkonu trestu odnětí svobody. V ústavech pro zabezpečovací detenci je sice kladen veliký důraz na léčebné, psychologické, vzdělávací, terapeutické, pedagogické, rehabilitační a pracovní aktivity, ale zajištění bezpečnosti v ústavech je prioritou a je prováděno příslušníky Vězeňské služby České republiky. Jak bylo uvedeno v úvodní kapitole, většina chovanců se vyznačuje vysokou nebezpečností, proto jsou uvedena striktní bezpečnostní opatření nezbytná, jak pro ochranu chovanců navzájem, tak i pro zaměstnance, kterými v detenci jsou zejména psychologové, psychiatři, speciální pedagogové, lékaři, sociální pracovníci, vychovatelé – terapeuti, vychovatelé, právníci, případně jsou do činnosti zapojovány subjekty vzdělávací a náboženské, či církevní.

Zabezpečovací detence je nejpřísnější ochranné opatření a primárně nemá být trestem, měla by se tedy dle některých názorů, pozitivně odlišovat od samotného výkonu trestu. Na druhou stranu je třeba si uvědomit, že kromě psychiatrických pacientů, pro které detence plní primárně ochrannou a preventivní funkci, se však do ústavů dostává i řada pachatelů závažné násilné trestné činnosti. U zmíněných pachatelů by se dalo předpokládat, že pokud by v České republice nadále platil trest smrti, patrně by u několika jedinců namísto detence, byl vykonán.

Po nástupu k výkonu zabezpečovací detence je chovanec nejprve umístěn do přijímacího oddělení, které se nachází při ústavu v Brně, kde je po potřebnou dobu, podroben vstupnímu posouzení skupinou odborných zaměstnanců. Vstupní zpráva je založena do osobní karty chovance, do níž jsou později zapisovány veškeré informace o průběhu výkonu detence např. uložení kázeňských odměn a trestů. Vstupní posouzení je prováděno jak lékařským vyšetřením, tak dále odborným posouzením, ověřením diagnózy chovance a jeho aktuálního zdravotního stavu. Každé tři měsíce je pak týmem odborných pracovníků zpracovávána tzv. komplexní zpráva, která může tvořit podklad pro podání návrhu na ukončení zabezpečovací detence nebo naopak potvrdit nutnost jejího dalšího pokračování. Komplexní zpráva hodnotí přístup chovance k výkonu detence, jeho motivační systém, účast na jednotlivých terapeutických, pracovních a dalších aktivitách. Dále jsou ve zprávě informace o chování chovance jak k zaměstnancům, tak k ostatním

chovancům, jeho vnější případné sociální zázemí, které by se o něj dokázalo postarat v případě propuštění.

Dozor nad výkonem zabezpečovací detence provádí státní zástupce, jemuž pravomoc dozorovat místa, kde je omezena svoboda osob, vyplývá z ustanovení trestního řádu. Dle Jelínka, který na webových stránkách své advokátní kanceláře popisuje osobní návštěvu ústavů pro výkon zabezpečovací detence, jsou ekonomické náklady na jednoho chovance na den vyšší než ve výkonu trestu odnětí svobody a odhaduje, že na den činí náklady až 3000 Kč. Chovanci jsou umístěni na celách zpravidla po dvou, u nebezpečných jedinců po jednotlivcích. Na svých stránkách dále popisuje vysoké zabezpečení celého areálu, které je obeháno vysokou zdí s ostatním drátem a areál je dále vybaven kamerovým systémem. Jednotlivé cely mají dvojité dveře a další bezpečnostní opatření, takže útěk z ústavu je pro chovance takřka nereálný. V areálu se nacházejí tři izolační místnosti, společenská místnost a venkovní prostory, kde je hřiště a prostory pro pěstování květin a plodin. Jak popisuje Jelínek, tak nejvíce zastoupená skupina chovanců jsou jedinci s poruchami osobnosti a psychotici, přičemž jedna třetina chovanců je z trestněprávního hlediska uznána nepřičetnými a zbylí chovanci jsou v ústavu umístěni zpravidla za spáchání násilné trestné činnosti, a to skutkové podstaty vraždy.³¹

Prvkem, jež na první pohled spojuje věznice a ústavy pro detenci, je přítomnost mříží mezi chovanci a zaměstnanci detence, případně nejsou-li v některých místnostech mříže, pak se dohledu nad aktivitami chovanců zúčastňují dozorcí. Stejně tak cely chovanců, ubytovaných po jednom, jsou po celý den uzamykány.

Chovancům je umožněno nosit vlastní oděv, pokud splňuje hygienické podmínky a mají možnost si prádlo pravidelně měnit, zejména prostřednictvím návštěv. Vzhledem k tomu, že výměna prádla se může uskutečňovat buď prostřednictvím pošty, anebo osobním předáním na návštěvách, řada chovanců tak na možnost vlastního ošacení nedosáhne a je nucena nosit ústavní oděv. Do budoucna se uvažuje o možnosti využívání pračky za poplatek pro všechny chovance, což by nejlépe vyřešilo současný problém s ošacením.

Možnosti vycházek pro chovance jsou prozatím vyloučené a není s otázkou volného pohybu venku nijak v právních předpisech pracováno. Z uvedených opatření lze usuzovat

³¹ *Některé praktické pohledy na výkon zabezpečovací detence* [online]. Cit. [15.09.2019]. Dostupné z: <https://www.advokatijelinek.cz/nektere-prakticke-pohledy-na-vykon-zabezpecovaci-detence.html>

na fakt, že bezpečnost společnosti, zaměstnanců a chovanců je zajišťována na vysoké úrovni.

Stejně jako ve výkonu trestu odnětí svobody se od sebe umisťují odděleně muži od žen, mladší 19 let od dospělých a chovanci s duševními poruchami od ostatních.

Ani ostatní práva, vztahující se na korespondenci, návštěvy, užívání telefonu a internetu, se významně neliší od práv ve věznicích, vyjma malých změn u četnosti návštěv a užívání internetu. Jak vyplývá z Hlavy II zákona o výkonu zabezpečovací detence, doručovaná i odesílaná korespondence podléhá kontrole, stejně jako využívání ústavního telefonu, kdy je navíc vedena o jednotlivých hovorech, telefonních číslech a kontaktovaných osobách evidence. Používání ústavního internetu, vyjma určených stránek, je povolené. V ústavu se povoluje každému chovanci návštěva až čtyř osob najednou, a to dvakrát týdně, celkově na čtyři hodiny.³²

Komplexní popis výkonu zabezpečovací detence obsahují jednotlivá ustanovení v zákoně č. 129/2008 Sb., o výkonu zabezpečovací detence. Další nařízení a související právní předpisy upravují zpravidla problematiku zaměstnanců detence.

Zabezpečovací detence z pohledu zahraniční úpravy

V České republice vznikly ústavy pro výkon zabezpečovací detence v roce 2009 a ve stejném roce vešel v účinnost zákon o výkonu zabezpečovací detence. Nicméně úvahy odborníků a rozsáhlé diskuse o tom, jakým způsobem zacházet se zvláště nebezpečnými pachateli, kteří představují pro společnost vysoké riziko a odmítají se podrobit léčení, se začaly objevovat již s rokem 2005. V současné době fungují dva ústavy pro výkon zabezpečovací detence a i co do legislativy, se zdá problematika zabezpečovací detence dostačující. Stejně tak i v zahraničí se objevovaly diskuse o tom, jak zacházet s nebezpečnými pachateli a jejich vyústěním bylo taktéž zřízení detence. Jaká je právní úprava institutu detence v zahraničí, nastíním v této kapitole. Informace vychází

³² KALVODOVÁ, Věra, Josef, KUČTA a ŠKVAJN, Petr. *Zákon o výkonu zabezpečovací detence. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 23–33.

ze sborníku příspěvků z odborného semináře konaného na Právnické fakultě Západočeské univerzity v Plzni.

Slovensko

Změny trestních předpisů na Slovensku nastaly již v roce 2005, tedy mnohem dříve, než se přišlo s úpravou detence v České republice. Ukládání a podmínky pro uložení detence se v zásadě od naší právní úpravy významně neliší a detence je ukládána stejně jako u nás podle trestního zákona až na neomezenou dobu s tím, že každoročně, stejně jako u nás, je přezkoumávána důvodnost pobytu v detenci.

Nizozemí

Historie detence v Nizozemí sahá už do roku 1925–1928, kdy byl do trestních zákonů implementován institut tzv. detence z moci vlády, až v roce 1988 byl institut upraven a nahrazen pouhou detencí. Nová právní úprava upravuje zejména upřesnění podmínek pro její ukládání a zároveň zpřísnění podmínek a dále rozšířila práva odsouzených. Detence tak může být ukládána ve stavech zmenšené přičetnosti, a to ještě za kumulativního splnění podmínek, že pachatel v době spáchání činu trpěl duševní chorobou, spáchal trestný čin, za nějž je možno uložit trest odnětí svobody nejméně na čtyři roky a uložení detence vyžaduje ochrana druhých, veřejného pořádku, či majetku.³³

V tomto bodě nalézáme markantní rozdíl oproti české právní úpravě, neb primární je ochrana společnosti a práv druhých, ale ochranu majetku a veřejného pořádku naše úprava v souvislosti s detencí nezmiňuje.

Jak je uvedeno dále ve sborníku, pachatel může vyšetření na posouzení nepřičetnosti odmítnout, tím pádem se však na něho hledí jako na plně přičetného a odpovědného za svůj čin. Detence je ukládána na dva roky, až po uplynutí dvou let, je přezkoumávána důvodnost detence a poté může být pobyt chovance prodloužen na další dva roky, až na dobu neurčitou. I zde jsou vidět nuance oproti úpravě české. Průměrná doba v detenci bývá

³³ STOČESOVÁ, Simona, HELENA, VÁLKOVÁ. *DETENCE – nový způsob ochrany společnosti před nebezpečnými pachateli? Trestněprávní, trestněpolitická a kriminologická perspektiva. Sborník příspěvků z odborného semináře.* Plzeň: Právnická fakulta ZČU v Plzni, 2005, s. 16–22.

pět až šest let a její výkon je upraven zákonem o psychiatrických zařízeních z roku 1992. Pro výkon detence je v zemi zřízeno 9 forenzních klinik.

Švýcarsko

Ve Švýcarsku má vývoj detence také delší historii a její počátek sahá do roku 1937, kdy ještě plnila účel preventivního opatření. Detence nahrazuje výkon trestu odnětí svobody, to znamená, že oproti jiným zahraničním státům na něj nenavazuje. Osoby v detenci jsou povinny pracovat a délka pobytu v detenci trvá nejméně tři roky, výjimkou je opětovné umístění osoby do detence, kdy se doba prodlužuje na pět let.³⁴

Austrálie

Pojetí detence v Austrálii je odlišné oproti Evropě. Odlišnost pramení z faktu, že Evropa vychází z kontinentálního systému práva, zatímco Austrálie z anglo-amerického (anglosaského) práva. Vytvoření detence pro zvláště nebezpečné pachatele, zejména dopouštějící se trestné činnosti v sexuální oblasti, je diskutována již řadu let. Škvain vydal celou publikaci o zahraniční úpravě zabezpečovací detence, a to konkrétně právě v Austrálii a Německu. Jak sám ve své publikaci uvádí, hlavním účelem zabezpečovací detence není posloužit jako právní následek za spáchané trestné činy, nýbrž posloužit jako preventivní opatření u osob, kterým skončil výkon trestu odnětí svobody, ale nadále trvá jejich nebezpečnost pro společnost. Austrálie tak detenci pojímá jako tzv. následnou zabezpečovací detenci, a to vždy po skončení výkonu trestu odnětí svobody.³⁵

Německo

Německo je známé svým přísným a striktně dodržovaným trestním systémem. Výše ukládání sankcí v Německu zpravidla několikanásobně přesahuje výše sankcí ukládaných v České republice, což může být prisuzováno i rozdílné ekonomické situaci v obou

³⁴ STOČESOVÁ, Simona, HELENA, VÁLKOVÁ. *DETENCE – nový způsob ochrany společnosti před nebezpečnými pachateli? Trestněprávní, trestněpolitická a kriminologická perspektiva. Sborník příspěvků z odborného semináře.* Plzeň: Právnická fakulta ZČU v Plzni, 2005, s. 16–22.

³⁵ ŠKVAIN, Petr. *Zabezpečovací detence z pohledu vybraných zahraničních právních úprav.* Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015, s. 13–37.

zemích. V Německu je zabezpečovací detence jedno z ochranných opatření, nejpřísnějších ochranných opatřeních, které se potýká s problémy a tvrdou kritikou.

Trvání zabezpečovací detence a podmínky pro uložení se významně neliší od České republiky. Jak ale uvádí Škvain samotný výkon zabezpečovací detence v Německu je mnohem složitější než u nás a jsou rozlišovány dokonce tři formy detence: primární, výhrada zabezpečovací detence a následná.³⁶

³⁶ ŠKVAIN, Petr. *Zabezpečovací detence z pohledu vybraných zahraničních právních úprav*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015, s. 54.

5. Empirická část – statistické údaje, rozbor kazuistiky

Po implementaci nového druhu ochranného opatření – zabezpečovací detence, do trestních předpisů, nikdo s jistotou nevěděl, do jaké míry bude nový a specifický institut využíván v praxi. Ústavy, které měly být pod patronátem Vězeňské služby České republiky, zároveň v nich byly kladeny vyšší nároky na léčebné, rehabilitační, pracovní a psychologické aktivity, byly doposud něčím neznámým. Díky přísným kritériím pro ukládání zabezpečovací detence, neomezené době pobytu, se tak kromě výjimečného trestu odnětí svobody na doživotí, objevila další možnost, někdy také nazývána jako absolutního doživotí.

Když v roce 2009 vznikly Ústavy pro výkon zabezpečovací detence s minimální kapacitou, málokdo předpokládal, že kapacita brzy nebude stačit a popsany institut se stane častěji ukládaným až do míry, že v současné situaci přestává kapacita obou ústavů stačit. Oba Ústavy pro výkon zabezpečovací detence nacházející se v Brně, Opavě fungují již deset. V následujících tabulkách a na grafech jsou prezentována statistická data za posledních pět let fungování ústavů, tedy od roku 2014 – 2018. Vybrala jsem období pěti let, aby bylo možné, si v delším časovém horizontu představit vývoj situace v ústavech. Údaje vycházejí z jednotlivých Statistických ročenek publikovaných Vězeňskou službou České republiky.

2014

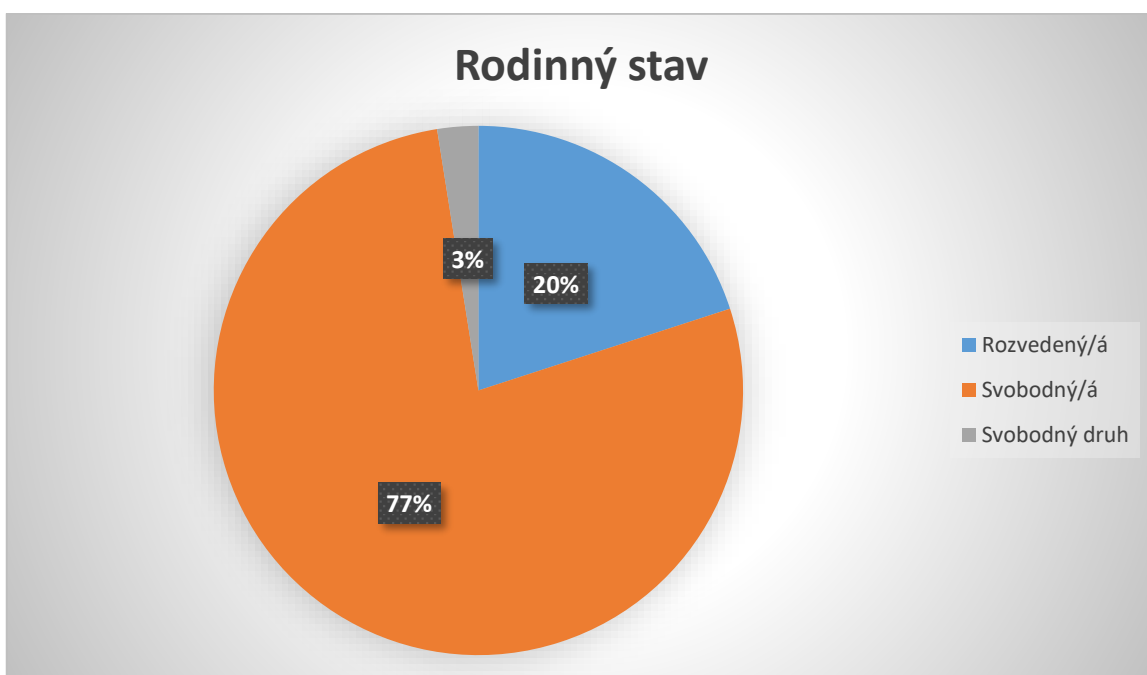
Celkový počet chovanců dle Statistické ročenky VS ČR – 40 (muži 37/ ženy 3) k datu 31. 12. 2014.³⁷

Věková kategorie	Muži	Ženy
22 – 25	1	
25 – 30	4	1
30 – 35	5	
35 – 40	6	

³⁷ MÄSIAROVÁ, Lucie. *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2014*. Praha: Generální ředitelství VS ČR, 2014. s. 104.

40 – 45	4	2
45 – 50	7	
50 - 55	2	
55 - 60	3	
60 - 65	2	
65 - 70	3	

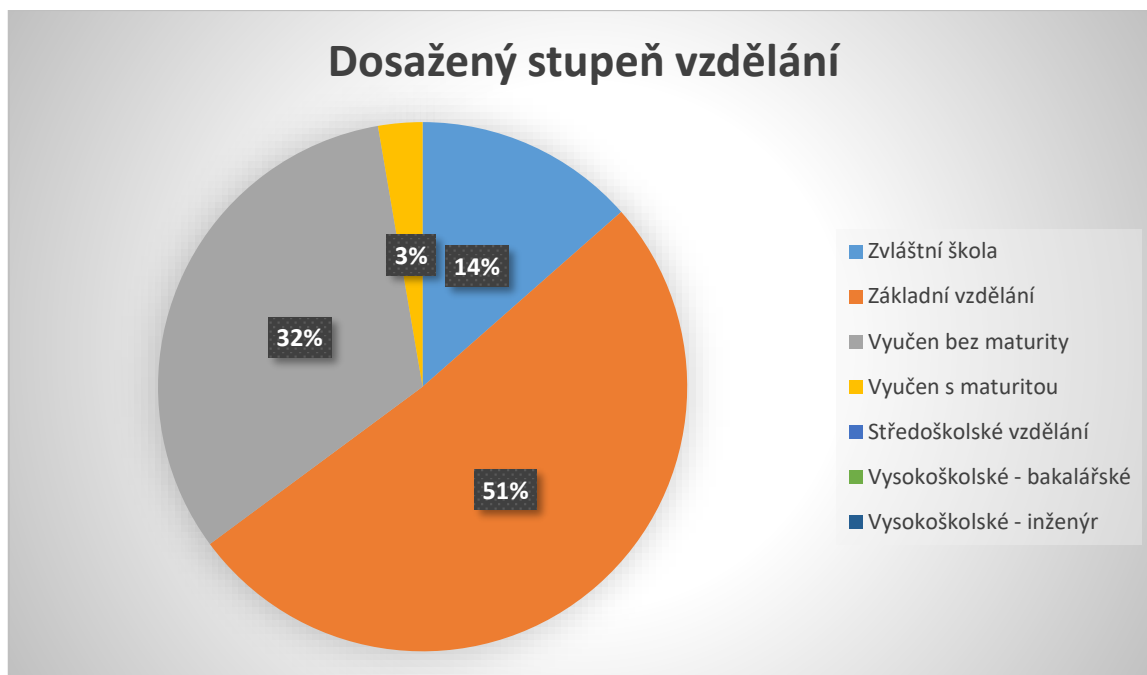
Tabulka č. 5 – Věkové složení chovanců k datu 31. 12. 2014³⁸



Graf č. 1 – Rozdělení chovanců podle rodinného stavu k 31. 12. 2014³⁹

³⁸ MÄSIAROVÁ, Lucie. *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2014*. Praha: Generální ředitelství VS ČR, 2014. s. 104.

³⁹ MÄSIAROVÁ, Lucie. *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2014*. Praha: Generální ředitelství VS ČR, 2014. s. 106.



Graf č. 2 – Nejvyšší dosažené vzdělání u chovanců k datu 31. 12. 2014⁴⁰

2015

Celkový počet chovanců dle Statistické ročenky VS ČR 2015 – 50 (muži 51/ ženy 5) k datu 31. 12. 2015.⁴¹

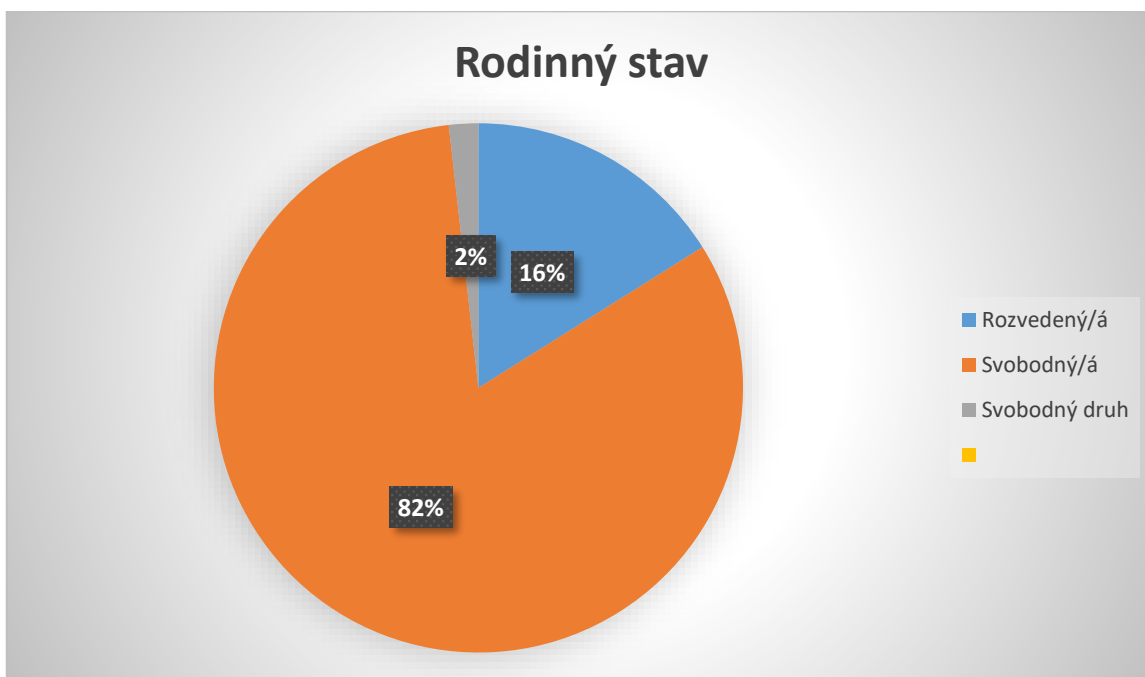
Věková kategorie	Muži	Ženy
22 – 25	4	
25 – 30	8	2
30 – 35	4	1
35 – 40	9	
40 – 45	4	1
45 – 50	7	1
50 - 55	4	
55 - 60	4	

⁴⁰ MÄSIAROVÁ, Lucie. *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2014*. Praha: Generální ředitelství VS ČR, 2014. s. 107.

⁴¹ MÄSIAROVÁ, Lucie. *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2015*. Praha: Generální ředitelství VS ČR, 2015. s. 106.

60 - 65	2	
65 - 70	1	

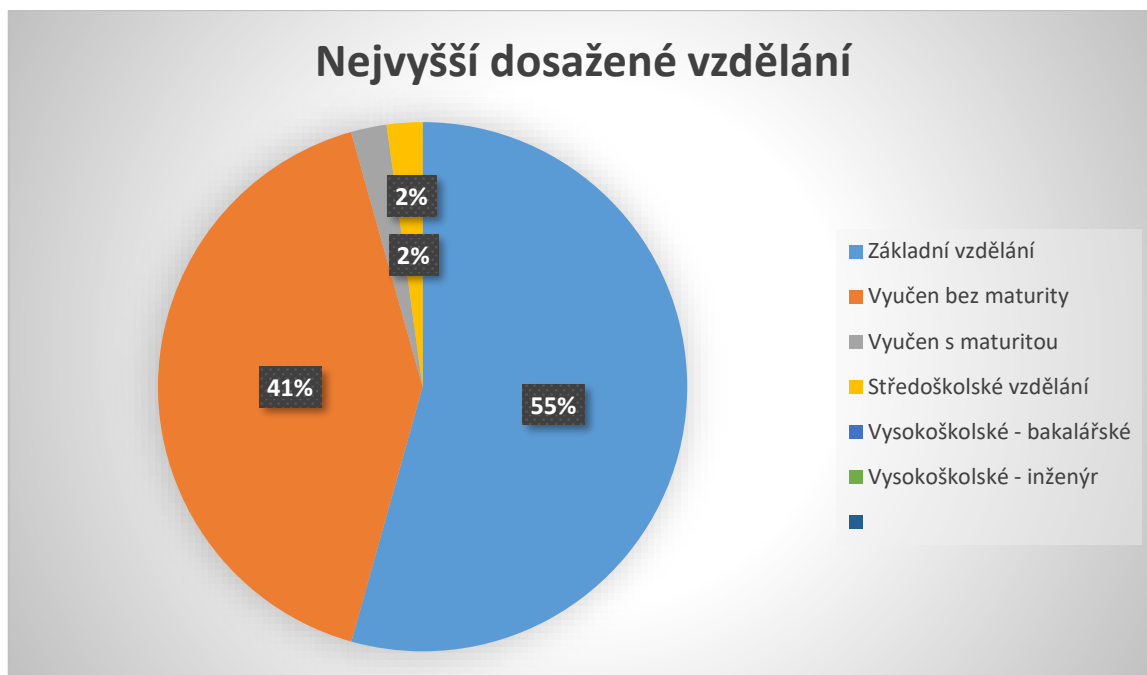
Tabulka č. 6 – Věkové složení chovanců k datu 31. 12. 2015⁴²



Graf č. 3 – Rozdělení chovanců podle rodinného stavu k 31. 12. 2015⁴³

⁴² MÄSIAROVÁ, Lucie. *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2015*. Praha: Generální ředitelství VS ČR, 2015. s. 106.

⁴³ MÄSIAROVÁ, Lucie. *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2015*. Praha: Generální ředitelství VS ČR, 2015. s. 107.



Graf č. 4 – Nejvyšší dosažené vzdělání u chovanců k datu 31. 12. 2015⁴⁴

2016

Celkový počet chovanců dle Statistické ročenky VS ČR 2016 – 73 (muži 67/ ženy 6) k datu 31. 12. 2016.⁴⁵

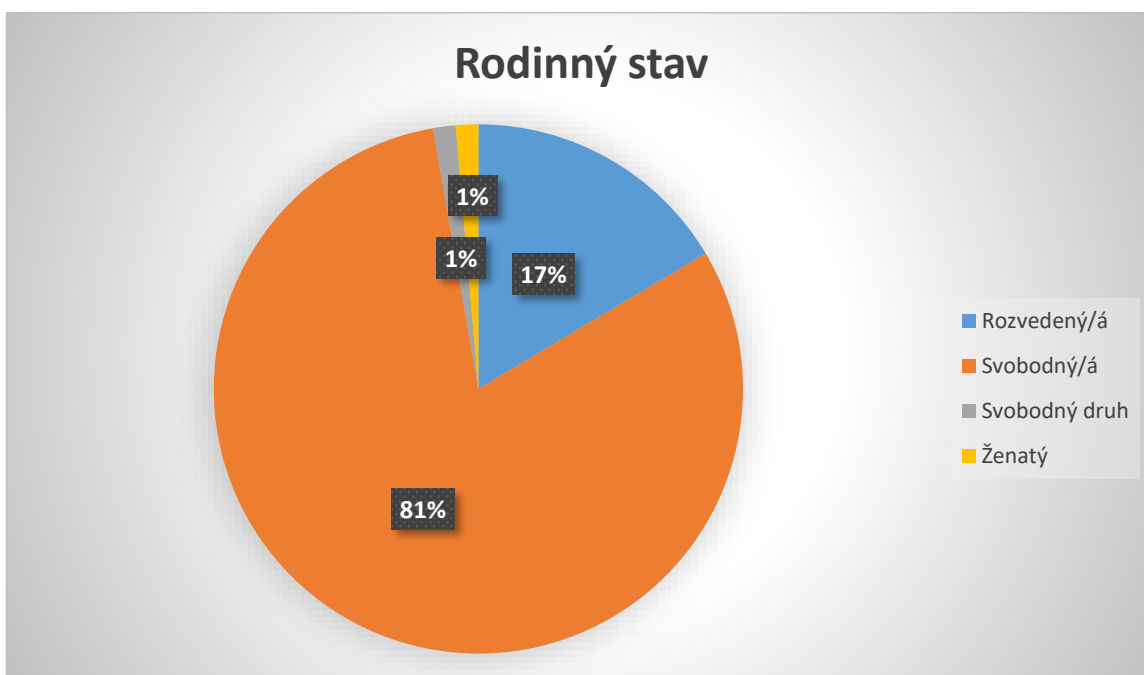
Věková kategorie	Muži	Ženy
19 – 22	1	
22 – 23	1	
23 – 25	3	
25 – 30	10	2
30 – 35	12	1
35 – 40	9	1
40 - 45	8	1
45 - 50	6	1

⁴⁴ MÄSIAROVÁ, Lucie. *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2015*. Praha: Generální ředitelství VS ČR, 2015. s. 109.

⁴⁵ MÄSIAROVÁ, Lucie. *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2016*. Praha: Generální ředitelství VS ČR, 2016. s. 117.

50 – 55	6	
55 – 60	4	
60 - 65	3	
65 – 70	3	
70 - 75	1	

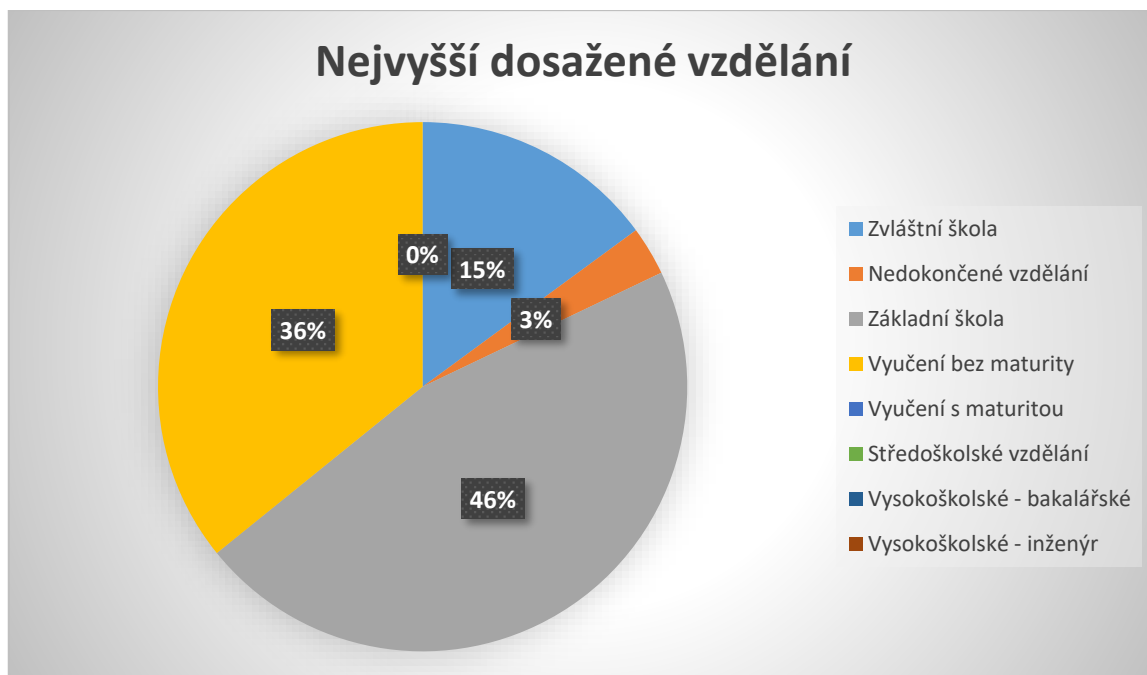
Tabulka č. 7 - Věkové složení chovanců k datu 31. 12. 2016⁴⁶



Graf č. 5 - Rozdělení chovanců podle rodinného stavu k 31. 12. 2016⁴⁷

⁴⁶ MÄSIAROVÁ, Lucie. *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2016*. Praha: Generální ředitelství VS ČR, 2016. s. 117.

⁴⁷ MÄSIAROVÁ, Lucie. *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2016*. Praha: Generální ředitelství VS ČR, 2016. s. 119.



Graf č. 6 – Nejvyšší dosažené vzdělání u chovanců k datu 31. 12. 2016⁴⁸

2017

Celkový počet chovanců dle Statistické ročenky VS ČR 2017 – 79 (muži 72/ ženy 7) k datu 31. 12. 2017.⁴⁹

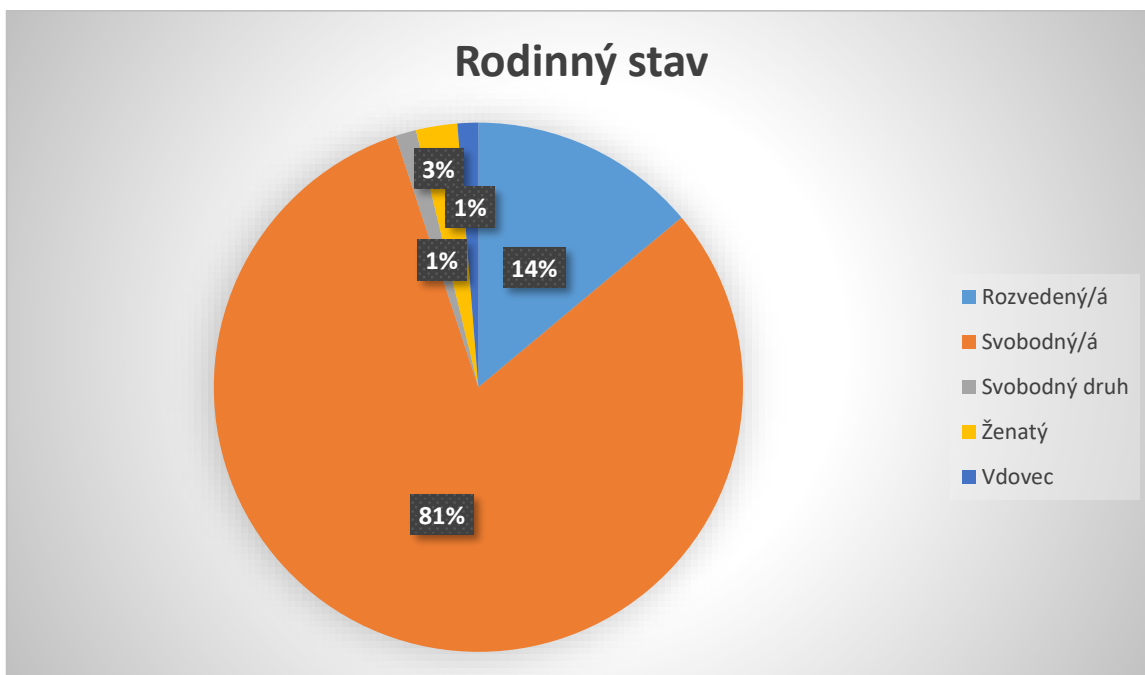
Věková kategorie	Muži	Ženy
22 – 25	5	
25 – 30	15	
30 – 35	11	3
35 – 40	11	2
40 – 45	4	
45 – 50	6	2
50 - 55	7	

⁴⁸ MÄSIAROVÁ, Lucie. *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2016*. Praha: Generální ředitelství VS ČR, 2016. s. 120.

⁴⁹ MÄSIAROVÁ, Lucie. *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2017*. Praha: Generální ředitelství VS ČR, 2017. s. 108.

55 - 60	12	
60 - 65	6	
65 - 70	3	

Tabulka č. 8 – Věkové složení chovanců k datu 31. 12. 2017⁵⁰



Graf č. 7 - Rozdělení chovanců podle rodinného stavu k 31. 12. 2017⁵¹

V tabulce číslo 9 uvádím rozdělení chovanců dle počtu již vykonaných trestů odnětí svobody. Z uvedených čísel vyplývá zajímavý fakt, a to ten, že počet chovanců, kterým je ukládána detence poprvé bez předchozího výkonu trestu odnětí svobody je v zásadě stejný jako počet chovanců, kteří již byli ve výkonu trestu, poměr 35:37 se zdá překvapivý, neboť se mělo za to, že detence je ukládána spíše recidivujícím pachatelům, kteří již byli ve výkonu trestu odnětí svobody. U žen se pak jedná buď o nikdy netrestané, nebo pouze o prvotrestané.

⁵⁰ MÄSIAROVÁ, Lucie. *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2017*. Praha: Generální ředitelství VS ČR, 2017. s. 108.

⁵¹ MÄSIAROVÁ, Lucie. *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2017*. Praha: Generální ředitelství VS ČR, 2017. s. 110.

Počet předchozích VTOS	Muži	Ženy
0x	35	3
1x	16	4
2x	7	
3x	5	
4x	1	
5x	3	
6x	2	
7x	2	
8x	1	

Tabulka č. 9 – Rozdělení chovanců dle počtu již vykonaných trestů odnětí svobody k datu 31. 12. 2017⁵²

2018

K datu 31. 12. 2018 dosáhla dle Statistické ročenky VS ČR naplněnost ústavů kapacitu 88%. Stávající kapacita ústavů byla navýšena o deset míst. V současnosti je tak kapacita ústavů 95 míst, při naplněnosti 84 míst (muži 76/ženy 8). Během roku 2018 byla uložena zabezpečovací detence dalším 50 nebezpečným pachatelům, během roku nastoupilo 14 nových chovanců a naopak 9 chovanců ústavy opustilo. Jednalo se buď o přeměnu ze zabezpečovací detence na ochranné léčení, přestup do výkonu trestu odnětí svobody, anebo o úmrtí chovance. V Brně bylo k 31. 12. 2018 zaplněno 38 míst ze 45 a v ústavu v Opavě bylo zaplněno 46 míst z 50.⁵³ Je tedy evidentní, že možným trendem do budoucna bude opětovné navyšování kapacity.

Z údajů v tabulkách a grafech vyplývají následující fakta o rodinném stavu, nejvyšším dosaženém vzdělání a věkovém složení chovanců.

- **V rodinném stavu je u většiny chovanců převažující stav – svobodný/á, v menším procentuálním zastoupení pak stav rozvedený, nejméně zastoupen je stav ženatý.**

⁵² MÄSIAROVÁ, Lucie. *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2017*. Praha: Generální ředitelství VS ČR, 2017. s. 109.

⁵³ MÄSIAROVÁ, Lucie. *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2018*. Praha: Generální ředitelství VS ČR, 2018. s. 66, 82, 153.

- **Co se týká nejvyššího dosaženého vzdělání u chovanců, pak převažuje dokončení základní vzdělání, těsně za ním je vyučení bez maturity. Nejmenší stav zastoupení má vysokoškolské vzdělání (bakalářské) a pouze jedna osoba má kompletně dokončené vysokoškolské vzdělání (inženýr).**
- **Co do složení věku, jsou v detenci v největším zastoupení chovanci od 25 let do 40 let, tato věková kategorie pravděpodobně souvisí také s tím, že velká část chovanců má diagnostikovanou nějakou poruchu sexuální preference, kdy tyto poruchy jsou zpravidla neaktivnější přibližně od 25 let do 45 let. U žen je věková hranice naopak posunuta až k 35 – 40 roku věku.**

Rozbor kazuistiky

V teoretické části bylo pojednáno o skupině nebezpečných pachatelů, kterým je zabezpečovací detence nejčastěji ukládána. Pokud se nejedná o pachatele se zmenšenou přičetností, či uznanou nepřičetností, který spadá do skupiny psychotiků, pak zbylou část chovanců tvoří pachatelé trestně odpovědní za spáchanou trestnou činnost. Pachatelé, kteří se nejčastěji dopouštějí násilné trestné činnosti, a to konkrétně skutků vraždy, znásilnění nebo loupeže. Často je těmto pachatelům diagnostikována porucha osobnosti, v největším zastoupení disociální porucha osobnosti spolu s poruchou sexuální preference – patologickou sexuální agresivitou. U pachatelů tak dochází k tzv. komorbiditě, kdy se vyskytuje jak porucha osobnosti, tak porucha sexuální preference, což značně stěžuje práci s pachatelem a jeho léčbu a na druhou stranu komorbidita zvyšuje jeho nebezpečnost.

Zabezpečovací detence je relativně novým institutem oproti zbývajícím ochranným opatřením, ale přítomnost zvláště nebezpečných pachatelů tady byla již před vznikem institutu. Při pohledu do historie, ještě před vznik detence, byl zpravidla nebezpečným pachatelům ukládán vysoký trest odnětí svobody, i nyní má několik pachatelů uloženou zabezpečovací detenci a současně mají uložený výjimečný trest odnětí svobody na doživotí. Do doby než byl zrušen trest smrti v roce 1990 byli nebezpeční pachatelé odsuzováni k tomuto trestu, v dnešní době by jim však byla uložena zabezpečovací detence. Proto jsem se v této části rozhodla v příloze č. 1 interpretovat kazuistiku, na níž provedu rozbor a poukáži na jednotlivé typické znaky nebezpečných pachatelů, které byly popsány v teoretické části. Jedná se o známý případ, bohužel svou nebezpečností, krutostí

a nepochopitelností, který se zapsal do historie československé kriminalistiky. Záměrně nebyly použity kazuistiky současných pachatelů, kteří již jsou umístěni v zabezpečovací detenci nebo na její umístění teprve čekají ve výkonu trestu odnětí svobody, a to zejména s ohledem na pozůstalé a relativní čerstvost případů.

V příloze A uvádím kazuistiku Miroslava Stehlíka, který byl odsouzen za několik sexuálně motivovaných trestných činů, z toho dvě vraždy, k trestu smrti. Během své sériové trestné činnosti mu byla nařízena ústavní sexuologická léčba, z níž však pravidelně utíkal a na útěcích se dopouštěl trestné činnosti. Jednalo se tedy o pachatele, u kterého z hlediska bezpečnosti pro společnost nestačila pouhá ústavní sexuologická léčba. Navíc se u Stehlíka vyskytovala také komorbidita – tedy porucha osobnosti spolu s poruchou sexuální preference.

Rozbor kazuistiky

V případě Miroslava Stehlíka jsou vidět typické znaky nebezpečných pachatelů, kteří mají v rámci komorbidity jak poruchu osobnosti, tak i přidruženou poruchu sexuální preference. Stejně tak Stehlíkův případ zapadá do kategorií, které jsem uváděla ve výše uvedených tabulkách a grafech. Stehlík byl svobodný, o partnerské vztahy neměl zájem a ani je nedokázal navazovat a posléze udržovat, měl základní vzdělání a také spadal do věkové kategorie 25 – 40 let. U Stehlíka se objevovala většina znaků význačných pro disociální poruchu osobnosti. Pocházel z dysfunkční rodiny, kde byla narušena převážně role otce, který nadměrně a navíc ke své agresivní povaze, nadužíval alkohol. Později byl dokonce odsouzen za násilnou trestnou činnost. Předpokládaná výchova otce tak nebyla naplněna, naopak od něho pramenila k dětem řada negativních vlivů, konče pohlavním zneužíváním, kterého se otec dopouštěl, matka mu byla přítomna a z tohoto důvodu byly všechny děti nakonec umístěny do dětského domova. Stejně jako otec se dopustil vraždy také Miroslavův bratr, takže rodina jen obtížně mohla jít příkladem, protože četnost kriminálních skutků a výskyt patologických jevů byl veliký. Sám Stehlík měl problémy se svým chováním a svou sexualitou již od dětství. Všechny trestné činy se dopustil ve věku 27 let, což je pro sexuální agresory typické, že se dopouštějí prvních sexuálních deliktů přibližně do třiceti let.

Než se Stehlík dopustil první násilné trestné činnosti, začal s majetkovou trestnou činností, která jen podporovala jeho sebevědomí v páchání trestné činnosti a pocit nedotknutelnosti trestem od státních orgánů. U lidí s disociální poruchou osobnosti je typické, že se nepoučí z trestu a žádný trest pro ně není dostatečně účinný. Ačkoliv byl Stehlík v psychiatrické léčbě na ústavním sexuologickém léčení, stejně léčbu odmítal a naopak během léčení začal užívat pervitin. Ani přísné vedení ve Věznici Valdice nemělo na Stehlíka výchovný efekt a naopak porušoval veškerý vnitřní řád, odmítal se zapojovat do terapeutických a pracovních programů a patřil k problémovým vězňům. Je tedy evidentní, že ani ústavní léčba, ani pobyt ve výkonu trestu neměl žádný pozitivní vliv. Stehlík byl povahově drzý, vznětlivý, nekritický ke své osobě, neměl žádné pocity viny, lítosti a neuznával žádné authority, ani matku. U žádné činnosti nevydržel dlouho, kromě trestné činnosti, k zájmům a potřebám druhých byl lhostejný, ale své potřeby uspokojoval takřka ihned na úkor druhých bez většího zaváhání. Byl neklidný, netrpělivý, nesnesl kritiku ze strany druhých a zároveň byl inteligentní. Neměl zájem o navázání vztahů, všechny udržoval pouze povrchně. Útoky směřoval na anonymní ženy, na které rychle útočil za použití nože a škrtidel.

Na Stehlíkově kazuistice se dají dobře vyzdvihnout znaky jak poruchy osobnosti, tak také poruchy sexuální deviace a jde o příklad nebezpečného pachatele, který odmítal ústavní léčení a zároveň vězení přijal jako svůj životní styl. Šlo o osobnost, která nepřijímala žádný pevný řád, ani ten vězeňský a v reálném životě dosahoval uspokojování svých potřeb za použití násilí. Zcela absentovaly pocity viny a sebereflexe, převládala neschopnost poučení z trestu, špatného svědomí, schopnost vcítění se do druhých osob, ale naopak měl snahu ze všech událostí získávat prospěch sám pro sebe a byla znát zvýšená citlivost vůči vlastní osobě. Fungování a plnění rolí ve Stehlíkově primární rodině napovídaly částečně tomu, že může dojít k rozvoji kriminálního chování. V současné době by takovému pachateli byla uložena zabezpečovací detence.

Závěr

V závěru bych chtěla zhodnotit dosažení cílů stanovených v úvodu pro teoretickou a empirickou část práce. Domnívám se, že teoretický výklad týkající se zabezpečovací detence je podán od obecných informací ke konkrétním. Postupovala jsem od problému nebezpečných pachatelů, kteří se dopouštějí závažné trestné činnosti a převážně díky nim, začalo být vůbec uvažováno o zřízení institutu, jakým je detence, dále jsem se zabývala detencí jako takovou, historií jejího vzniku a srovnáním toho, jakým způsobem je upravena ve vybraných zahraničních státech.

Instituce, v níž dochází k omezování osobní svobody, musí mít kvalitní právní základ, proto jsem část práce věnovala trestním předpisům a výkladům ustanovení, která upravují podmínky uložení detence. Samozřejmě bylo nutné dále pracovat s pojmy pro trestní právo vlastní, a to s pojmy duševní porucha, zmenšená přičetnost, nepřičetnost a často diskutovaná prognóza resocializace.

Jelikož se jedná o zařízení, v němž je kladen důraz také na léčebné, rehabilitační, psychiatrické prvky a i z tohoto důvodu spadá detence částečně pod resort Ministerstva zdravotnictví, pak bylo nutné zmínit problematiku ze soudní psychologie a psychiatrie. Pozornost tak byla věnována zejména poruchám osobnosti s akcentem na disociální poruchu osobnosti a poruchám sexuální preference s důrazem na patologickou sexuální agresivitu, neb tyto diagnózy se nejčastěji objevují ve znaleckých posudcích u pachatelů, jimž je detence ukládána.

Práce je doplněna také několika tabulkami, které poskytují aktuální statistické údaje, které přibližují opatrnost při četnosti ukládání tohoto ochranného opatření a mimo jiné také počet chovanců, kterým byla detence již ukončena.

Samotný výkon detence byl popsán spíše s ohledem na odlišnosti oproti výkonu trestu odnětí svobody, s nímž si řada lidí detenci zaměňuje.

V empirické části pak bylo za cíl interpretovat kazuistiku nebezpečného pachatele, na jehož kriminálních činech, celkové životní anamnéze a jeho pobytu jak ve vězeňském zařízení, tak v psychiatrické léčebně, jsem se snažila prezentovat teoretické poznatky

popsány v první části. A dále je empirická část doplněna o několik tabulek a grafů se statistickými údaji vývoje chovanců v detenci za období uplynulých pěti let.

Kromě chybějící publikace o zabezpečovací detenci, pak považuji toto téma za doposud dosti diskutované, zcela zjevně dobře fungující typ ochranného opatření a co se týká právní úpravy, též dostačující.

Seznam použité literatury

BLATNÍKOVÁ, Šárka. *Problematika zabezpečovací detence*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010. ISBN 978-80-7338-106-6.

BRICHČÍN, Slavoj a kol. *Sexuální delinkventi z pohledu psychiatrické sexuologie*. Praha: Psychiatrické centrum Praha, 1995. ISBN 80-85121-16-6.

BRICHČÍN, Slavoj. Detenční ústav a institut zabezpečovací detence. *Kriminalistika*. 2005, ročník 38, č. 2, s. 144-146. ISSN 1210-9150.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Policejní psychologie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2006. ISBN 80-86898-73-3.

FIRSTOVÁ, Jana. Zabezpečovací detence pro ochranu společnosti. *České vězeňství*. 2008, ročník 16, č. 2, s. 24. ISSN 1213-9297.

HUBERT, Jan. Detenční ústav jako součást trestu. *České vězeňství*. 2000, ročník 8, č. 3-4, s. 30. ISSN 1213-9297.

KALVODOVÁ, Věra, Josef, KUČHTA a ŠKVAIN, Petr. *Zákon o výkonu zabezpečovací detence. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80-7478-604-4.

PŘESLIČKOVÁ, Hana, Jan, TOMÁŠEK a ZEMAN, Petr. Potřebujeme institut zabezpečovací detence? *Zdravotnictví a právo: právní a daňový průvodce pro zdravotnictví*. 2005, ročník IX., č. 2, s. 16. ISSN 1211-6432.

ŠABATOVÁ, Anna. *Zabezpečovací detence. Zpráva ze systematických návštěv 2019*. Brno: veřejný ochránce práv, 2019. ISBN 978-80-87949-88-7.

ŠÁMAL, Pavel, Petr, ŠKVAIN. Pojetí detence ve vládním návrhu trestního zákoníku. *Trestněprávní revue*. 2005, ročník 4, č. 12, s. 309. ISSN 1213-5313.

ŠKVAIN, Petr. *Zabezpečovací detence z pohledu vybraných zahraničních právních úprav*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015. ISBN 978-80-7338-147-9.

ŠULC, Viktorín. *Démon v mém srdci. Panoptikum sexuálních vražd 2*. Praha: Nakladatelství Epoque, 2015. ISBN 978-80-7425-254-9.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Současná psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0696-5.

VÁLKOVÁ, Helena, Simona, STOČESOVÁ. *DETENCE – nový způsob ochrany společnosti před nebezpečnými pachateli? Trestněprávní, trestněpolitická a kriminologická perspektiva. Sborník příspěvků z odborného semináře*. Plzeň: Právnická fakulta ZČU v Plzni, 2005. ISBN 80-7043-423-6.

WEISS, Petr. *Sexuální deviace. Klasifikace, diagnostika a léčba*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-419-9.

Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád v platném znění.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

Zákon č. 128/2009 Sb., o zabezpečovací detenci.

Statistické ročenky Vězeňské služby České republiky 2014, 2015, 2016, 2017, 2018

Internetové zdroje

Statistické údaje. Vazební věznice a ÚVZD Brno. [online]. cit. [20. 8. 2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/vazebni-veznice-a-uvzd-brno/informacni-servis/statisticke-udaje/>

Některé praktické pohledy na výkon zabezpečovací detence [online]. Cit. [15.09.2019]. Dostupné z: <https://www.advokatijelinek.cz/nektere-practicke-pohledy-na-vykon-zabezpecovaci-detence.html>

Seznam související literatury

BRICHČÍN, Slavoj, Zdeněk, KALVACH. *Soudní psychiatrie a sexuologie pro policisty*. Praha: PA ČR, 2003. ISBN 80-7251-129-7.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Moderní psychologie pro právníky*. Praha: GRADA, 2008. ISBN 978-80-247-2207-8.

HOFERKOVÁ, Stanislava, Tereza, RAZSKOVÁ. Kapitoly z penologie II. Hradec Králové: GAUDEAUMS, 2014. ISBN 978-80-7435-378-9.

PAVLOVSKÝ, Pavel a kol. *Soudní psychiatrie a psychologie*. Praha: GRADA, 2012. ISBN 978-80-247-4332-5.

ZVĚŘINA, Jaroslav. *Sexuologie (nejen) pro lékaře*. Brno: CERM, 2003. ISBN 80-7204-264-5.

ZVOLSKÝ, Petr a kol. *Obecná psychiatrie*. Praha: Univerzita Karlova, 1994. ISBN 80-7066-955-1.

Nářízení generálního ředitele VS ČR č. 19/2015, kterým se stanoví podrobnosti výkonu zabezpečovací detence.

www.usoud.cz

Seznam tabulek

Tabulka č. 1 – Plánované nástupy do zabezpečovací detence

Tabulka č. 2 – Průměrný počet chovanců v detenci

Tabulka č. 3 – Ukončení zabezpečovací detence

Tabulka č. 4 – Stupně prognózy resocializace

Tabulka č. 5 – Věkové složení chovanců k datu 31. 12. 2014

Tabulka č. 6 – Věkové složení chovanců k datu 31. 12. 2015

Tabulka č. 7 – Věkové složení chovanců k datu 31. 12. 2016

Tabulka č. 8 – Věkové složení chovanců k datu 31. 12. 2017

Tabulka č. 9 – Rozdělení chovanců dle počtu již vykonaných trestů odnětí svobody k datu 31. 12. 2017

Seznam grafů

Graf č. 1 – Rozdělení chovanců podle rodinného stavu k 31. 12. 2014

Graf č. 2 – Nejvyšší dosažené vzdělání u chovanců k 31. 12. 2014

Graf č. 3 – Rozdělení chovanců podle rodinného stavu k 31. 12. 2015

Graf č. 4 – Nejvyšší dosažené vzdělání u chovanců k 31. 12. 2015

Graf č. 5 – Rozdělení chovanců podle rodinného stavu k 31. 12. 2016

Graf č. 6 – Nejvyšší dosažené vzdělání u chovanců k 31. 12. 2016

Graf č. 7 – Rozdělení chovanců podle rodinného stavu k 31. 12. 2017

Seznam příloh

Příloha A – kazuistika Miroslava Stehlíka

PŘÍLOHY

Příloha A – kazuistika Miroslava Stehlíka

Případ Miroslava Stehlíka je převzat z knihy Šulce. Miroslav Stehlík se narodil 14. června 1956 v Praze, kde byl v roce 1986 odsouzen k trestu smrti oběšením. Dopouštěl se sériové trestné činnosti se sexuálním motivem na území hlavního města Prahy. Jeho kriminální řádění trvalo 11 měsíců. Stehlík měl šest bratrů, z nichž dva zemřeli v dětství a zbylí bratři navštěvovali zvláštní školu. V rodině se vyskytovaly konflikty mezi rodiči a také abúzus alkoholu, zejména ze strany otce, který byl k ostatním členům rodiny agresivní. Otec byl odsouzen za opakované pohlavní zneužívání, později dokonce za pokus vraždy. Děti byli pro pohlavní zneužívání na nějaký čas umístěni do dětského domova a posléze se jejich rodiče rozvedli. Matka se znovu provdala. Stehlík měl problémy se svou zvýšenou sexualitou již ve školním věku, kdy se začaly projevovat jak sadistické, tak masochistické sklony ke spolužákům a spolužačkám. Některé spolužačky si vodil do sklepa domu, kde bydleli a zde je sexuálně obtěžoval. Již v 15ti letech se dopouštěl trestné činnosti, další z bratrů se dopouštěl majetkové trestné činnosti a jeden z bratrů byl dokonce odsouzen za vraždu sousedky. Byl odsouzen k trestu odnětí svobody a nyní žije mimo Prahu.

Miroslav Stehlík se po absolvování základní školy vyučil zedníkem. Jak vyplývá z vizitky Stehlíka, v době vražd mu bylo 27 let, muž v plné síle, nevelké, zato atletické postavy, velmi dobrý rváč. Jako agresor se sexuálně deviantními sklony se projevil už krátce po nabytí trestní odpovědnosti. Ovšem tehdejší nařízené zkoumání duševního stavu neodhalilo příznaky zvýšené sexuální aktivity, či dokonce deviace, ačkoliv si sám Stehlík byl své abnormální sexuality plně vědom.

V roce 1974 se dopouštěl série trestných činů, jakými byly výtržnictví, omezování osobní svobody, krádeže a úmyslné obecné ohrožení. Dále se jednalo o třicet čtyři případů vloupání do bytů, ubytoven či automobilů. Znalci po přezkoumání duševního stavu konstatovali sexuální poruchu ve smyslu exhibicionismu a sexuální agresivity. Stehlík si tak od soudu odnesl souhrnný trest ve výši sedmi roků odnětí svobody a přidružené sexuologické ústavní léčby v psychiatrické léčebně Bohnicích.

Ani vězení však nemělo na Stehlíka významnější výchovné působení, jak tomu napovídala zpráva z Nápravného výchovného ústavu ČSR ve Valdicích, kde se uvádělo, že Stehlík byl

přeřazen do zařízení pro neukázněné chování v II. výchovné skupině. Velmi často se dopouštěl přestupků proti řádu, v předchozím zařízení byl šestadvacetkrát kázeňsky trestán, pouze dvakrát odměněn. K příslušníkům Sboru nápravné výchovy se choval nepodrobivě a drze, po povahové stránce se projevoval jako vznětlivý, nekritický a k okolí naprosto lhostejný. Do mimopracovní činnosti nebo zájmových kroužků se zásadně nezapojoval. Výkonové normy v zaměstnání neplnil, většinou byl hodnocen jako podprůměrný pracovník. Ač měl tedy Stehlík vězeňskou premiéru, dokázal se i ve valdické trojce prosadit mezi zdejší špičku nebezpečných recidivistů. Po skončení výkonu trestu byl rovnou převezen do ústavní sexuologické léčby v Bohnicích.

Matka Miroslava později vypověděla, že Miroslav jako jediné dítě chodil do normální základní školy, byl ze všech nejchytřejší, ale také nejhůř zvladatelný. Byl neklidný, vznětlivý, pral se, od čtvrté třídy měl dvojku z chování. Nesnášel výtky, u ničeho nevydržel, matku vůbec nerespektoval. Během ústavní léčby začal pravidelně požívat pervitin, který významně měnil Stehlíkovo chování, již tak významně ovlivňované poruchou osobnosti, přesto byl na základě doporučení znaleckého psychiatrického posudku soudem propuštěn z ústavního léčení do pouhé ambulantní formy. Bohužel znalecké posudky tehdy nepřihlédly ke Stehlíkově rodinné kriminální anamnéze v podobě vraždícího otce i bratra.

Před umístěním do ústavní ochranné léčby se Stehlík dopustil dvou znásilnění, jednoho omezování osobní svobody, čtyřech pokusů o znásilnění a jedné vraždy, bezprostředně po propuštění z ústavní léčby se dopustil další vraždy, dvou znásilnění a třech pokusů o znásilnění. Poslední znásilnění spáchal v roce 1983, kriminality se opakovaně dopouštěl od 29. 10. 1982 zejména v částech Prahy Strašnice, Spořilov, Vysočany, Vršovice, Smíchov a Vinohrady. Všechny své oběti si vyhlížel náhodně, šlo o anonymní ženy, které rychle napadal, používal různých druhů škrtilidel a u obětí byly nalezeny také četné bodné a bodnořezné rány.

Znalci konstatovali, že Stehlík je polymorfně psychopatická osobnost agresivní, amorální s dominujícími rysy citové oploštělosti, sexuální deviace a nezdrženlivosti. Jeho primitivní smyslnost a agresivita se promítaly i do oblasti sexuality ve směru sexuální agresivity, sadismu až k nekrosadismu a exhibicionismu. Při sexuologickém vyšetření docházelo k pozitivním reakcím na osoby ženského pohlaví od dětství až do dospělosti, dále docházelo k pozitivním reakcím na sadistické a sexuálně agresivní podněty. Při páchání

trestné činnosti si počínal záměrně a plánovitě, což koresponduje se Stehlíkovým dobrým duševním zdravím, vylučujícím ovlivnění rozpoznávacích a ovládacích schopností, jak se sám snažil tvrdit, že je duševně nemocný. JUDr. Vladislav Šíma pronesl 8. 10. 1984 očekávaný verdikt trestu smrti. Senát Nejvyššího soudu České socialistické republiky za předsednictví JUDr. Františka Boumy potvrdil 12. 4. 1985 rozsudek nižší instance. Zbýval už jen poslední justiční stupínek – JUDr. Leopold Ondruch, předseda senátu Nejvyššího soudu Československé socialistické republiky, neshledal porušení zákona.

Ve čtvrtek 23. 1. 1986 zamítl prezident republiky Gustav Husák odsouzencovu žádost a neudělil mu milost. Trest smrti byl vykonán 25. 2. 1986.⁵⁴

⁵⁴ ŠULC, Viktorín. *Démon v mém srdci. Panoptikum sexuálních vražd 2*. Praha: Nakladatelství Epoque, 2015, s. 48–83.